

GĪZYCKO

Spacer po mieście

GĪZYCKO

Pasivaikščiojimas miestu

GIŻYCKO

WARSZAWA

NIEMCY
VOKIETIJA

POLSKA
LENKIJA

UKRAINA
UKRAINA

CZECHY
ČEKIJA

SŁOWACJA
SLOVAKIJA

ROSJA
RUSIJA

LITWA
LIETUVA

BIAŁORUŚ
BALTARUSIJA

RUSIJA
ROSJA

GIŽYCKO

SPACER PO MIEŠCIE

GIŽYCKO

PASIVAIKŠČIOJIMAS MIESTU

4

SERCE WIELKICH JEZIOR I LEGENDARNEJ GALINDII

Głównym ogniskiem ruchu turystycznego na Mazurach jest położone na przesmyku między jeziorami Mamry i Niegocin miasto Lec (Lötzen). (...) Miasto czyste i ładnie zabudowane, otoczone willami i ogrodami, ściągało przed wojną licznych letników niemieckich, głównie z Królewca. Dzięki swemu położeniu między jeziorami nazywają je „Mazurską Bregencją”. (...) Mazury to kraj jezior – jest tu ich ogółem blisko tysięcy, a zajmują one przeszło 500 km² powierzchni. Największe i najpiękniejsze z nich grupują się koło Lecu, który jest też głównym punktem wyjścia wycieczek na jeziora.

Tak o współczesnym **Giżycku** pisał około 1920 r. wybitny polski krajoznawca Mieczysław Orłowicz. Wspaniałe położenie na wąskim przesmyku pomiędzy najpiękniejszymi mazurskimi jeziorami oraz walory wypoczynkowe wschodniopruskiego zaścianka zostały docenione na przełomie XIX i XX stulecia, dzięki poprowadzeniu tędy w 1868 r. linii kolejowej z Królewca ku granicy rosyjskiej. Wcześniej, bo już w 1854 r. rejsem parowca „Masovia” król pruski Wilhelm IV zainaugurował **żeglugę pasażerską** na Wielkich Jeziorach Mazurskich, połączonych na przełomie XVIII i XIX w. siecią kanałów. Regularne rejsy turystyczne rozpoczęły się jednak dopiero w 1890 r., kiedy to założono w Lötzen Towarzystwo na rzecz Ułatwienia Żeglugi Pasażerskiej po Jeziorach Mazurskich, przekształcone później w Mazurską Kompanię Parowcową. Po pierwszej wojnie światowej w miasteczku zaczęto rozwijać sporty wodne. W 1917 r. powstało **Towarzystwo Wioślarskie**, a w 1919 r. założono pierwszy na Mazurach klub żeglarski o nazwie „Masovia”, dzięki któremu nastąpił też bujny rozwój **żeglarstwa lodowego**. Nad brzegiem Niegocina zbudowano także czterdziestometrową skocznię narciarską. Mazurskie Lötzen stało się wziętym wschodniopruskim kurortem (**foto 1**), w którym turyści wypoczywali zarówno latem, jak i zimą.

DIDŽIŲJŲ EŽERŲ BEI LEGENDINĖS GALINDIJOS ŠIRDIS

Pagrindiniu Mozūrijos turistų judėjimo židiniu yra išsidėstęs tarp dviejų ežerų (Mamry ir Niegocin) miestas Lec (Lötzen). (...) Švarus ir gražiai apstatytas miestas, vilų bei sodų apsuptyje, prieš karą priviliojavo daugelį poilsiautojų, ypač iš Karaliaučiaus. Dėka savo išsidėstymo tarp daugelio ežerų dažnai vadinamas „Mozūrijos Bregenciu”. (...) Mozūrija, tai ežerų kraštas – čia jų yra apie tūkstantis, o užima jie virš 500 kv.km. paviršiaus. Didžiausi bei gražiausi jų susitelkia prie Lecu, kuris yra pagrindiniu šių ežerų turizmo tašku.

Taip apie 1920m. apie šiuolaikinį **Giżycko** miestą rašė žinomas lenkų krašto žinovas Mieczysław Orłowicz. Rytų Prūsijos provincijos puikus išsidėstymas tarp gražiausių Mozūrijos ežerų bei poilsiui palankios savybės buvo įvertintos XIX ir XX amžiuose dėka prarastos ten 1868m. geležinkelio linijos nuo Karaliaučiaus link Rusijos sienos. Dar ankščiau, nes 1854m. garlaivio „Masovia” reiso metu prūsų karalius Vilhelmas IV išpopuliarino keleivinį buriavimą Didžiuosiuose Mozūrijos Ežeruose. Šie ežerai tarp XVIII ir XIX a. buvo sujungti kanalų tinklu. Bet reguliarūs turistiniai reisai prasidėjo tiktai 1890m., kai Lötzen buvo įkurta Draugija Palengvinimo Keleivių Buriavimo Mozūrijos Ežerais reikalams, kuri vėliau buvo perorganizuota į Mozūrijos Garlaivių Kompaniją. Po pirmojo pasaulinio karo miestelyje pradėjo plisti vandens sportai. 1917m. buvo įkurta **Irklautojų Draugija**, o 1919m. atsirado pirmasis Mozūrijos buriavimo klubas pavadinimu „Masovia”, dėka kurio pradėjo labai vystytis **ledo buriavimas**. Negotino pakrantėje taip pat pastatytas keturiasdešimties metrų šuolių su slidėmis tramplinas. Mozūrijos Lötzen tapo populiariausiu rytų Prūsijos kurortu (**nuotr. 1**), kuriame turistai mėgdavo ilsėtis ir vasarą ir žiemą metu.

W pięknym, aczkolwiek jeszcze surowym, krajobrazie przesmyku między Niegocinem i Mamrami, ukształtowanym przez łądólód skandynawski, pierwsi ludzie pojawili się depcząc prawie po śladach lodowca, około 14 tysięcy lat temu. W pierwszym tysiącleciu naszej ery nad brzegami porośniętych nieprzebytą puszcza jezior, rozkwitło osadnictwo bałtyjskiego plemienia staropruskiego, zwanego **Galindami**, zaś w drugiej połowie XIII stulecia okolic dzisiejszego Giżycka sięgnęła ekspansja krzyżacka. Obszar Galindii był tak wyludniony, iż rycerze zakonnicy cały pas Wielkich Jezior Mazurskich ochrztili mianem „Grosse Wildnis” (wielka dzicz). Ze zniknięciem Galindów z areny dziejów wiążą się barwne legendy, zaś historycy uważają, że znaczna część plemienia opuściła te ziemie w okresie tzw. „wędrówek ludów”, kierując się wraz z Gotami ku Morzu Czarnemu, zaś resztę wytrzebiły najazdy sąsiadów. Po pierwszych historycznych gospodarzach okolic miasta pozostały zniekształcone nazwy miejscowe; np. jeziora Niegocin (w pierwotnym brzmieniu – Newetejn, Nogothin lub Newotin).

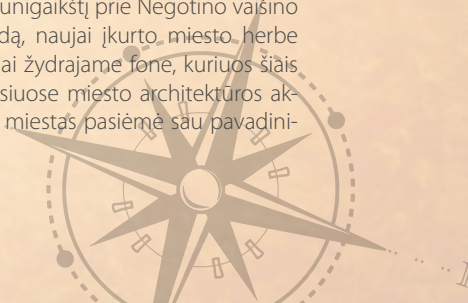
Zaczątkiem miasta była krzyżacka warownia Loetzenburg, która stała na przesmyku między Niegocinem a Kisajnem, w miejscu dawnych umocnień galindzkich już około 1340 r. (fot. 2). Była to pograniczna strażnica, a później zamek, wykorzystywany do wypraw wojennych na Jazów i Litwę. Przy zamku powstała osada, zwana Nową Wsią, którą w 1612 r. do rangi miasta podniósł elektor brandenburski i książę pruski Jan Zygmunt Hohenzollern (1572-1619). Książę uczęstowano nad Niegocinem rybami, co według legendy sprawiło, iż w herbie nowo założonego miasta znalazły się trzy srebrzyste leszcze na błękitnym tle, które obecnie można spotkać w najbardziej zaskakujących, miejskich szczegółach architektonicznych (fot. 3). Nowe miasto wzięło swą nazwę od zamku – Lötzen.

Nuostabiame, nors dar dykuma dvelkiančiame kraštovaizdyje tarp Negotino ir Mamrais, kuris susiformavo skandinavų ledyno dėka, pirmieji gyventojai atsirado dar anais laikais, kai jie turėjo beveik minti ledyno keliu. Tai buvo prieš apie 14 tūkstančių metų. Pirmajame mūsų eros tūkstantmetyje apaugusiose nepraieinamomis giriomis ežerų pakrantėse atsirado **Galindų** genties senovės Prūsijos Baltijos sodybos. Antroje XIII šimtmečio pusėje šiuolaikinio Gižycko apylinkes pradėjo pulti kryžiuočiai. Galindijos apskritis buvo taip ištuštėjusi, kad vienuolių riteriai visą didžiųjų Mozūrijos ežerų liniją pakrikštijo „Grosse Wildnis“ (didžioji dykuma) vardu. Su Galindų išnykimu iš veiksmų arenos susiję daugelis nuostabių legendų, o istorikai mano, jog didžiausia genties dalis apleido šias žemes taip vadinamą „tautų judėjimo“ metais, kai jie kartu su Gotais nukeliavo Juodosios Jūros link, o likusią dalį išžudė kaimyninių genčių užpuolimai. Pirmieji miesto apylinkių gyventojai paliko po savęs iškrypusius vi-

etovių pavadinimus, pav. Negotino ežeras (pirminėje versijoje buvo Newetejn, Nogothin arba Newotin).

Su miesto pradėjimu siejama kryžiuočių tvirtovė Loetzenburg, kuri buvo pastatyta jau apie 1340 m. **(nuotr. 2)** sąsąryje tarp Negotino (lenk. Niegocin) ir Kisaino (lenk. Kisajno) ežerų, senųjų Galindų tvirtinimų vietoje. Tai buvo pasienio sargybvietė, o vėliau pilis, naudojama karo žygiams į Dainavą bei Lietuvą. Šalia pilies atsirado sodyba, vadinama Naujuoju Kaimu, kuriai 1612 m. miesto vardą suteikė didysis Brandenburgijos magistras bei Prūsijos kunigaikštis Jonas Zygmontas Hohenzollern (1572-1619). Kunigaikštį prie Negotino vaišino žuvimi, dėl to, pagal legendą, naujai įkurto miesto herbe atsirado trys sidabriniai karšiai žydrajame fone, kuriuos šiais laikais galime sutikti įvairiausiuose miesto architektūros akcentuose **(nuotr. 3)**. Naujas miestas pasiėmė sau pavadinimą nuo pilies – Lötzen.

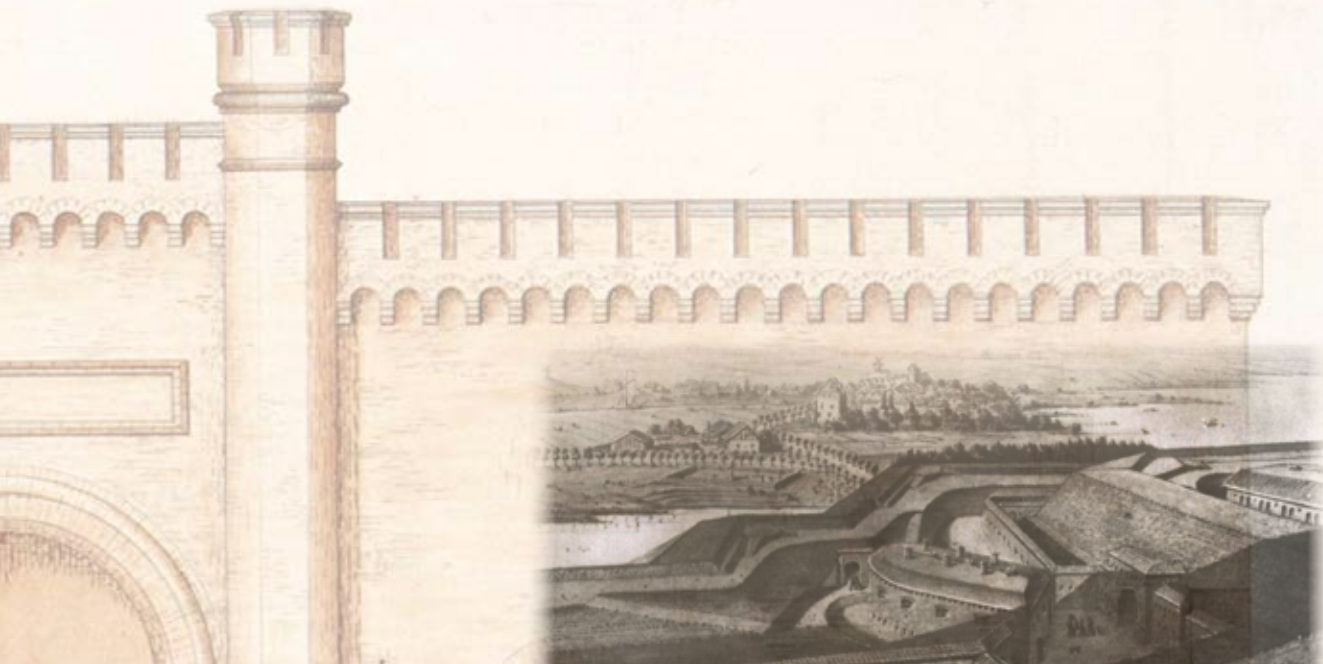
Od XVII do początków XIX wieku miasto dotykały rozliczne klęski, z których najbardziej dotkliwy był odwetowy najazd litewsko-tatarski w 1557 r., po którym miasto praktycznie przestało istnieć – ocalał tylko zamek, kościół i ratusz, oraz tragiczna epidemia dżumy lat 1709 – 1710, która znowu prawie do cna wybiła ledwo co odrodzoną po tatarskim najeździe ludność miasteczka. Dopełnieniem miary nieszczęść były wojenne pochody i rekwizycje wojska podczas „wojny siedmioletniej” oraz kampanii napoleońskich.

W 1820 r. miasto Lötzen stało się siedzibą powiatu, a w latach 1843-1851 ruszyły wielkie prace fortyfikacyjne przy budowie Twierdzy Boyen, mającej strzec dogodnego, z militarnego punktu widzenia przejścia przez linię Wielkich Jezior Mazurskich. Dynamiczny rozwój miasteczka, zaczynającego wykorzystywać również swoje walory turystyczne, przerwała pierwsza wojna światowa. Na przełomie sierpnia i września 1914 r., na skutek oblężenia miasta i twierdzy ucierpiała mocno miejska zabudowa. Walki w okolicach Lötzen przeszły do historii pierwszej wojny światowej, jako „Bitwa nad Jeziorami Mazurskimi” i „Zimowa bitwa na Mazurach”.

Druga wojna światowa dotarła tutaj dopiero po blisko pięciu latach względnej prosperity, opartej w dużej mierze na niewolniczej pracy jeńców wojennych. W połowie grudnia 1944 r. spadły na miasto pierwsze sowieckie bomby, a po jednodniowym boju z niemiecką ariergardą 26 stycznia 1945 r. miasto zostało zdobyte.

W maju 1945 r. władze polskie przejęły oficjalnie od sowieckiej komendantury wojennej wyludnione oraz mocno zniszczone i rozgrabione miasto. Do marca 1946 r. dla dawnego Lötzen używano polskiej nazwy – Łuczany, po czym nadano miastu nazwę – Giżycko, pochodzącą od spolszczonej formy nazwiska działacza i folklorysty mazurskiego, pastora Gustawa Gizewiusza (1810-1848). Miejsce niemieckiej ludności miasta zajęli w przeważającej masie osadnicy z dawnych „kresów wschodnich”. W 1947 r. napłynęła tu też spora liczba ukraińskich przesiedleńców, przymusowo ekspatriowanych w ramach akcji „Wisła”. Oni stworzyli nową społeczność mazurskiego Giżycka.

Widok miasta z Twierdzy Boyen, 1859
Miesto vaizdas iš Boyen Tvirtovės, 1859

Nuo XVII iki XIX amžiaus pradžios miestą siekė įvairiausios nelaimės, iš kurių baisiausia buvo 1557 m. lietuvių-totorių antpuolis, po kurio miestas praktiškai nustojo egzistuoti – išliko tiktai pilis, bažnyčia ir rotušė, taip pat tragiška maro epidemija 1709-1710 metais, kuri vėl beveik visiškai išmarino tik ką atgimusią miestelio tautą. Priedu prie šių visų nelaimių buvo karo žygiai bei karinės prievolės „septynmečio karo“ metu bei Napoleono karo kampanijos.

1820 metais Lötzen miestas tapo apskrities buveine, o 1843-1851 metais prasidėjo didieji fortifikacijos darbai statant Boyen Tvirtovę, kurios paskirtimi buvo apsauga patogios, karinių požiūriu perėjros per Didžiųjų Mozūrijos Ežerų liniją. Dinamišką miestelio vystymą, kuris pradėjo taip pat naudoti savo turistinius privalumus, nutraukė pirmasis pasaulinis karas. 1914 metų rugpjūčio pabaigoje ir rugsėjo pradžioje, miesto bei tvirtovės apgulties pasekmėje labai nukentėjo miesto statiniai. Mūšiai Lötzen apylinkėse perėjo į pirmojo pasaulinio karo istoriją, kaip „Mūšis prie Mozūrijos Ežerų“ ir „Žiemos mušis Mozūrijoje“. Antras pasaulinis karas atvyko čia

tiktai po beveik penkerių santykinės gerovės metų, kuri buvo pagrįsta didžiąja dalimi karo belaisvių vergoviniu darbu. 1944 m. gruodžio viduryje į miestą nukrito pirmosios sovietų bombos, o po vienadienės kovos su vokiečių ariergardų 1945 metų sausio 26 dieną miestas buvo užkovotas.

1945 metų gegužės mėnesį lenkų valdžia oficialiai perėmė ištuštėjusį bei smarkiai sunaikintą bei apiplėštą miestą iš sovietų karinių štabų. Iki 1946 metų kovo mėnesio senajam Lötzen buvo naudojamas lenkiškas pavadinimas – Łuczany, vėliau miestui suteiktas Giżycko pavadinimas, kildinamas iš sulenkintos formos veikėjo bei Mozūrijos folklorininko, pastoriaus Gustaw Gizewiusz (1810-1848). Vokiečių tautos vietą daugumoje atvejų užėmė buvusių „Rytų pasienio“ gyventojai. 1947 metais čia taip pat užplūdo didelė perkeltųjų iš Ukrainos gyventojų dalis, kurie buvo priverstinai deportuoti akcijos „Wisła“ pagalba. Jie ir sukūrė naują Mozūrijos Giżycko miesto bendruomenę.

Pomimo wojennych zniszczeń nadniegociński gród powoli wracał do roli głównego ośrodka turystycznego na Wielkich Jeziorach Mazurskich, osiągając w latach 60. ubiegłego wieku zaszczytne miano „letniej wodnej stolicy Polski”. Remontowano ponemieckie porty i jachty oraz utworzono przedsiębiorstwo państwowe Żegluga Mazurska, które przywróciło regularne rejsy pasażerskie (fot. 4) od Węgorzewa na północy, po Ruciane-Nidę na południu szlaku żeglownego. Utworzono kilka ośrodków sportowych i szkoleniowo-rekreacyjnych, takich jak studenckie centrum wodne „Almatur” i Centralny Ośrodek Sportu Turystyki i Wypoczynku nad jeziorem Kisajno w Giżycku, oraz ośrodki Akademickiego Związku Sportowego i Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w pobliskich Wilkasach. Sporty wodne intensywnie rozwijał w Giżycku Mazurski Jacht Klub Ligi Obrony Kraju oraz Międzyskolna Baza Sportów Wodnych.

Dobre położenie i baza oraz osiągnięcia miejscowych żeglarzy zaowocowały w 1968 r. organizacją w **Giżycku Żeglarskich Mistrzostw Świata w klasie Cadet**. Dobre warunki lodowe sprzyjały też uprawianiu ślizgów bojerowych. Już w 1951 r. rozegrano na Niegocinie pierwsze w historii naszego kraju Bojerowe Mistrzostwa Polski, zaś w roku 1994 odbyły się tutaj **Bojerowe Mistrzostwa Świata i Europy w klasie DN (fot. 5)**. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych kilkoro giżycczan trafiło także do narodowej kadry w łyżwiarstwie szybkim.

4

Nepaisant karo nuniokojimo gyvenvietė prie Negotino pamažu perėmė pagrindinio Didžiųjų Mozūrijos Ežerų kurorto vaidmenį, kuris 60 metais praeito amžiaus gavo garbingą titulą „**Lenkijos vasaros vandens sostinės**“. Buvo remontuojami Vokiečių likę uostai ir jachtai, taip pat buvo įsteigta valstybinė įmonė Mozūrijos Buriavimas, kuri vėl pradėjo plėsti reguliarius keleivinius reisus (**nuotr. 4**) nuo Węgorzewo pietuose iki Ruciane-Nida šiaurėje. Sukurta keletas sporto bei kultūros-rekreacijos centrų, tokių kaip studentų vandens centras „Almatur“ ir Centrinis Sporto, Turizmo bei Poilsio centras prie Kisaino ežero Gižycko mieste. Taip pat buvo įsteigta Akademinė Sporto Sąjunga ir Socialistinio Lenkų Jaunimo Sąjunga Vilkasuose. Vandens sportus Gižycko mieste intensyviai vystė Mozūrijos Jachtų klubas bei Tarpmokyklinė Vandens Sportų Bazė. Patogus išsidėstymas ir bazė bei vietinių buriuotojų pasiekimai tapo priežastimi to, kad 1968 m. Gižycke buvo suorganizuotos **Buriuotojų Pasaulio Rungtynės Cadet klasėje**. Dėl gerų žiemos sąlygų čia taip pat paplito čiuožimo sportas. Jau 1951 m. Negotino ežere vyko pirmasis mūsų krašto istorijoje Lenkijos Čiuožimo Čempionatas, o 1994 metais čia vyko **Pasaulio bei Europos Čiuožimo Čempionatas DN klasėje (nuotr. 5)**. Šešiasdešimtais bei septyni-iasdešimtais metais keletas Gižycko sportininkų paklūvo į nacionalinę greitojo čiuožimo komandą.

5

Przemiany polityczno-społeczne przełomu lat 80. i 90. ubiegłego wieku dały nowy impuls rozwojowi sportów wodnych, turystyki i rekreacji nad Niegocinem i Kisajnem. W szybkim tempie rozwinęła się prywatna baza turystyczno-rekreacyjna, usługowa i gastronomiczna. Miasto skoncentrowało się na rozwoju **sportów wodnych i turystyki aktywnej**, tworząc ku temu dogodne warunki. Powstał duży port pasażerski – Ekomarina oraz kryte lodowisko. Organizowane są też ciekawe wydarzenia sportowe i kulturalno-rozrywkowe, m.in. Giżycki Tydzień Żeglarski, Wielkie Święto Lodu, Wielkie Święto Wody czy Mazury AirShow. Wielkie Jeziora Mazurskie, których niewątpliwie stolicą jest Giżycko, w 2011 r. znalazły się wśród finalistów prestiżowego, światowego plebiscytu na **„7 Nowych Cudów Natury” (New 7 Wonders of Nature)**, jako jedyny reprezentant Europy. Natomiast w plebiscycie magazynu żeglarskiego „Wiatr” Giżycko uzyskało tytuł „Żeglarskiej Stolicy Polski 2012”.

Giżycko jest miastem położonym w unikalnym na skalę światową krajobrazie, kryjącym wiele ciekawych i tajemniczych historii, a jednocześnie posiadającym ogromny potencjał do uprawiania aktywnego wypoczynku i rekreacji. Latem – siatkówka plażowa, kąpiele, **żeglarstwo** i inne sporty wodne, jesienią – **jazda konna i grzybobrania** w okolicznych borach, zimą – **bojery, narty biegowe**, a także **podlodowe wędkarstwo i nurkowanie**, zaś wiosną – podglądanie budzącej się do życia bujnej mazurskiej przyrody. O każdej porze roku można znaleźć tutaj coś interesującego. Na kilka takich ciekawych, a jednocześnie odprężających, spacerów po mieście i jego najbliższych okolicach – pieszo, z kijkami **nordic walking (fot. 6)**, a może na rowerze – serdecznie Państwa zapraszamy.

Praeito amžiaus 80 metų pabaigos ir 90 metų pradžios politinės-socialinės permainos įkvėpė vandens sportų, turizmo ir rekreacijos vystymąsi prie Negotino ir Kisaino. Sparčiu tempu plėtėsi privatus turistinis-rekreacinis, paslaugų ir gastronomijos sektorius. Miestas susikoncentravo **vandens sportų bei aktyvaus turizmo** vystyme, sudarant tam palankias sąlygas. Atsirado didžiulis keleivinis uostas - Ekomarina ir dengta čiuožykla. Taip pat organizuojami įdomūs sporto bei kultūriniai-pramoginiai renginiai, tarp jų Gižycko Buriavimo Savaitė, Didžioji Ledo Šventė, Didžioji Vandens Šventė o taip pat Mozūrijos AirShow. Didieji Mozūrijos Ežerai, kurių sostinė yra Gižyckas 2011 metais atsidūrė tarp finalistų prestižinės pasaulinės apklausos „**7 Nauji Pasaulio Stebuklai**“ (**New 7 Wonders of Nature**), kaip vienintelis Europos reprezentantas. O buriuotojų žurnalas „Wiatr“ apklausoje Gižyckas gavo titulą „Lenkijos Buriavimo Sostinė 2012“.

Gižyckas yra miestas išsidėstęs unikaliame pagal pasaulinę skalę kraštovaizdyje, slepiančiame daugybę įdomių bei paslaptinių istorijų, o tuo pačiu metu turinčiame didžiulį potencialą aktyvaus sporto bei poilsio vystymui. Vasarą – plažia tinklinis, maudynės, **buriavimas** ir kiti vandens sportai, rudenį – **jodinėjimas ir grybavimas** aplinkiniuose miškuose, žiemą – **čiuožimas, bėgiojimo slidės, o taip pat ledo žvejyba bei nardymas**, o pavasarį – stebėjimas prabundančios naujam gyvenimui turtingos Mozūrijos gamtos. Kiekvienu metų laiku čia galima rasti kažką įdomaus. Nuoširdžiai Jus kviečiame į keletą tokių įdomių, o tuo pačiu atpalaiduojančių pasivaikščiojimų po miestą bei jo apylinkes – pėsčiomis, su **nordic walking (nuotr. 6)** lazdomis, o gal būtų su dviračiu.

HISTORYCZNE GIŻYCKO

(PLAC GRUNWALDZKI – MOST ZWODZONY – ZAMEK KRZYŻACKI – TWIERDZA BOYEN – WZGÓRZE ŚW. BRUNONA)

Centralnym miejscem historycznego i współczesnego Giżycka jest dawny Rynek, a obecnie **Plac Grunwaldzki**. W owym czworoboku ulic z obszernym założeniem zieleni w środku, zachowało się niewiele zabytkowych budowli, skupionych w południowo-wschodniej pierzei. Kościół ewangelicko-augsburski może jednak śmiało uchodzić za symbol dawnego grodu nad Niegocinem (**foto. 7**). Pierwsza świątynia stanęła tu najprawdopodobniej już w pierwszej połowie XV w., ale obecny budynek powstał w 1827 r. według planów słynnego berlińskiego architekta – Karla Friedricha Schinkela (1781-1841). Ozdobą wieży giżyckiego kościoła ewangelickiego jest zegar z 1881 r. Wnętrze kościoła jest dosyć surowe. Kruchtę otoczoną wspartymi na kolumnach emporami, gdzie nad wejściem zainstalowane są organy o 27 głosach i 1666 piszczałkach, wykonane w 1935 r. przez Emila Kempera z Lubeki, ożywia umieszczony na ołtarzu obraz „Chrystus zapraszający”, pędzla berlińskiego malarza – Karla Gottfrieda Pfannschmidta. Od 1978 r. w giżyckim kościele ewangelickim odbywają się koncerty muzyki organowej, w ostatnich dekadach przekształcone w międzynarodowy letni festiwal z udziałem gwiazd muzyki klasycznej. Koncerty odbywają się w każdą niedzielę lipca i sierpnia o godz. 19:00.

ISTORINIS GIŽYCKO MIESTAS

(ŽALGIRIO AIKŠTĖ – PAKELIAMASIS TILTAS – BOYEN TVIRTOVĖ – ŠV. BRUNONO KALVA)

Centrinė istorinio bei šiuolaikinio Giżycko vieta yra senasis Turgus, o dabartiniu metu **Žalgirio aikštė**. Šiame gatvių keturkampyje su daugybe žalumos viduje išliko nedaugelis senovinių pastatų, susikaupusių pietryčių dalyje. Liuteronų bažnyčia gali drąsiai vadintis senovinės gyvenvietės prie Negotino simboliu (**nuotr. 7**). Pirmoji šventovė čia atsirado jau, ko gero, pirmojoje XV a. pusėje, bet šiuolaikinis pastatas atsirado 1827 metais, pagal įžymaus Berlyno atchtekto Karlo Friedricho Schinkelo (1781-1841) projektą. Giżycko evangelikų bažnyčios bokšto puošmena yra laikrodis iš 1881 metų. Bažnyčios vidus yra gana griežtas. Bažnyčios prieangį, paremtą aukštomis kolonomis, kur virš įėjimo randasi Emilio Kemperio iš Lubeko 1935 m. pagaminti 27 balsų bei 1666 fleitų vargonai, atgaivina altoriuje esantis paveikslas „Kviečiantis Kristus“, kurį nutapė Berlyno tapytojas Karlas Gottfriedas Pfannschmidtas. Nuo 1978 metų Giżycko evangelikų bažnyčioje vyksta vargoninės muzikos koncertai, paskutiniaisiais dešimtmečiais paversti vasaros festivaliumi, kuriame dalyvauja klasikinės muzikos žvaigždės. Koncertai vyksta kiekvieną liepos ir rugpjūčio sekmadienį 19:00 val.

Schloß

Seebauanstalt

Seglerhafen

N

15

Brunokreuz

Łódźen - Masuren

Kurhaus

Jugendherberge

interesującym budynkiem, starszym niż współczesna była kościół, utrzymanym w stylu niewielkiego dworku, jest też parterowa plebania. Stojąca obok niej, ładnie odrestaurowana, niska kamieniczka, przylegająca do o wiele wyższego budynku też zapewne pamięta czasy budowy kościoła, ale prawdziwie historycznym i legendarnym obiektem jest właśnie ów oboczny budynek (fot. 8). Niedgdyś był to niezwykle reprezentacyjny hotel o nazwie „Kaiserhoff”, nazwany tak na cześć późniejszego cesarza Niemiec – Fryderyka III Hohenzollerna, który zatrzymał się tutaj podczas wizyty nad Niegocinem, jeszcze jako następcą pruskiego tronu królewskiego w 1863 r. W okresie PRL-u zainstalował się tu orbisowski hotel i restauracja „Centralna”, w której w 1960 r. rozgościła się ekipa filmowa Romana Polańskiego, realizującego na Mazurach jego słynny debiut filmowy – „Nóż w wodzie”. Roman Polański w swojej autobiografii tak opisuje przygody, przeżyte w giżyckiej „Centralnej”:

Lokal ten był miejscem większości naszych sobotnio-niedzielných biesiad. Usiedliśmy w barze. W sąsiedniej sali odbywał się właśnie wieczór poetycki. (...) Jeden z naszych młodych elektryków zaczął głośno wyrażać podziw dla poety. (...) Sala próbowała go uciszyć, ale ponieważ nie przestawał, słuchacze (...) rzucili się na niego i wyprowadzili siłą. Tolerować taką przemoc wobec członka naszej ekipy? Frykowski zamachnął się krzesłem i rozwalił je na głowie jednego z napastników. Potem, nie spojrzawszy nawet na swoją półprzytomną ofiarę, wziął drugie krzesło i usiadł. Wszystko trwało nie dłużej, niż dziesięć sekund. Poszkodowany był, jak się okazało, kapitanem spacerowego statku „Chopin”. Bardzo nam zależało, żeby z tego statku nakręcić kilka scen. Nic dziwnego, że po tym incydencie nie było łatwo przekonać kapitana...

8

abai įdomiu pastatu, išlaikytu nedidelio dvaro stiliumi, senesniu negu pats bažnyčios statinys yra vieno aukšto klebonija. Stovintis šalia jos, gražai atrestauruotas, žemas namas, kuris liečiasi su daug aukštesniu už jį pastatu, ko gero taip pat prisimena bažnyčios statybos laikus, bet tikrai istoriniu ir legendiniu objektu yra tas prigludęs pastatas **(nuotr. 8)**. Kadaise tai buvo nepaprastai reprezentacinis viešbutis „Kaiserhoff“ pavadinimu, pavadintas taip Vokiečių Cezario – Fryderyko III Hohenzollerno garbei, kuris apsisitojo čia vizito į Negotiną metu, būdamas dar Prūsų karaliaus sosto paveldėtoju 1863 m. LLR metu čia buvo įsikūręs orbiso viešbutis ir restoranas „Centralna“, kuriame 1960 m. apsilankė Romano Polianskio filmavimo komanda, kuri Mozūrijoje filmavo jo įžymų filmo debiutą – „Nóż w wodzie“ (Peilis vandeny). Romanas Polianskis savo autobiografijoje taip aprašo nuotykius, išgyventus Gižycko restorane „Centralna“:

Šios patalpos buvo mūsų daugelio šeštadienio-sekmadienio susibūrimų vieta. Kaimyninėje salėje kaip tik vyko poezijos vakarėlis. (...) Vienas mūsų jaunų elektrikų garsiai pradėjo reikšti nuostabą poetui. (...) Salė bandė jį nuraminti, bet kai jis nenustojė, klausytojai (...) išvedė jį jėga iš salės. Kęsti tokį smurtą prieš mūsų komandos narių? Frytkovskis užsimojo kėde ir sutraiskė ją ant galvos vieno iš užpuolusiųjų. Vėliau, net nepažvelgęs į savo pusgyvią auką, pasiėmė antrą kėdę ir atsėdėjo ant jos. Viskas tai truko ne ilgiau negu dešimt sekundžių. Nukenėjęs, kaip vėliau paaiškėjo, buvo kapitonas turistinio laivo „Chopin“. Mums labai rūpėjo, kad keletas mūsų filmo scenų būtų nufilmuota būtent šiame laive. Nieko nuostabaus, kad po šio įvykio labai sunku buvo kapitoną tam įtikinti...

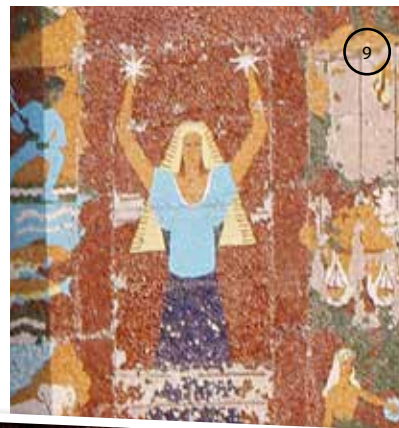

Na Placu Grunwaldzkim, znajduje się jeszcze jeden przedwojenny budynek – masywna, klasycyzująca z elementami secesji, kamienica, wybudowana po pierwszej wojnie światowej. Budynek ten, stojący frontem do odbiegającej od placu ul. Wyzwolenia – najkrótszej drogi z centrum na plażę nad jeziorem Niegocin – został najprawdopodobniej zaprojektowany przez znanego niemieckiego architekta Ericha Kutznera.

Reszta zabudowy placu to typowy, siemieżny styl PRL-owski, choć dość ciekawie przedstawia się budynek dawnego kina „Fala”, położony nieco w głębi jego północnej pierzei. Na jego frontonie widnieje wielkościana mozaika, inspirowana sztuką ludową południowych republik sowieckich – to już też, jakby zabytek współczesnej historii (**fot. 9**). Planowana jest rewitalizacja opustoszałego obecnie budynku kinowego z przeznaczeniem na centrum kulturalne (z salą kinową na 400 osób) i szkoleniowo-konferencyjne.

Na placu przed dawnym kinem znajduje się fontanna z rzeźbą nagiej rusalki, wpatrującej się błędny wzrokiem w żabę (**fot. 10**), dłuta giżyckiego rzeźbiarza Andrzeja Morawskiego, przy której uwielbiają fotografować się turyści. Ulokowane dookoła, wśród ładnie zainscenizowanej zieleni i kwiatów, ławeczki są ulubionym miejscem towarzyskiego wypoczynku starszego pokolenia giżycczan, chętnie rozgrywających tutaj **partie szachów lub brydża**.

Przez ponad sto lat prawie nie uległa zmianie centralna przestrzeń placu. Zajmuje ją obszerne założenie zieleni ze szpalerem drzew, który rozszerza się ku stronie zachodniej, gdzie stał niegdyś pomnik w formie ustawionej na kolumnie bogini zwycięstwa – uskrzydłonej Victorii z wieńcem w uniesionej prawej dłoni, poświęcony miejscowym bohaterom wojny prusko-francuskiej 1870-1871. Pomnik nie przetrwał drugiej wojny światowej. Niedaleko miejsca, gdzie stał, figuruje obecnie wielki kamień pamiątkowy, poświęcony „Bojownikom o Polskość Ziemi Mazurskiej” i mazurskiemu ruchowi ludowemu. Paradoxem historii zdaje się fakt, iż u wschodniego krańca szpaler drzew kończy się wyniosłym dębem (**fot. 11**), posadzonym po 1920 r. jako pomnikowy „dąb plebiscytowy” ku czci zwycięstwa opcji niemieckiej w plebiscycie, decydującym o przynależności państwowej tych terenów. Obecnie jest to wyłącznie piękne drzewo, które wraz z pozostałymi prezentuje się wspaniale w zimowe wieczory, kiedy zainstalowane w gruncie punkty świetlne rozpraszają swoje światło w kryształkach lodu i śniegu pokrywającego gałęzie.

11

Žalgirio aikštėje yra dar vienas prieškarinis pastatas – klasicistinis su Art. Nouveau elementais namas, kuris buvo pastatytas po pirmojo pasaulinio karo. Šis pastatas, stovintis savo frontu ties vedančią nuo aikštės Wyzwolenia gatvę – trumpiausiame kelyje iš centro link pliažo prie Negotino ežero – buvo ko gero suprojektuotas įžymaus Vokiečių architekto Ericho Kutznerio.

Likusieji aikštės pasta tai yra tipinio LLR laikotarpio stiliaus, nors gana įdomiai žiūrisi senoji kino teatro „Fala“ pastatas, kuris randasi truputi gyčiau į šiaurinę dalį. Šio pastato frontinėje dalyje yra didžiulė mozaika, įkvėpta pietų sovietinių respublikų liaudies menu – tai jau taip pat galime vadinti šiuolaikinės istorijos paminklu (**nuotr. 9**). Planuojama atgaivinti šiuo metu apleistą kino teatro pastatą ir rekonstruoti jį į kultūros bei mokyimo-konferencijų centrą (su 400 vietų kino sale).

Nedidelėje aikštėje ties senąjį kino teatro pastatą yra fontanas su apnuogintos undinės skulptūra, kuri žiūri klaidžiojančiu žvilgsniu į varlę (**nuotr. 10**). Šios skulptūros, prie kurios taip mėgsta sustoti turistai nuotraukoms, autoriumi yra skulptorius Andrzej Morawski. Aplinkui esantys suoliukai, išsidėstę tarp meniškai aranžuotos žalumos ir gėlių, yra mėgiamiausia vyresnės Giżycko miesto gyventojų kartos poilsio vieta. Čia jie su malonumu sužaidžia **szachmatų arba bridžo partiją**.

Per beveik šimtmetį centrinė aikštės dalis liko nepakitusi. Ją užima didžiulis žalumos plotas su medžių eile, kuri plėtėja vakarų pusės link, kur kadaise stovėjo ant aukštos kolonos paminklas pergalės deivės – sparnuotosios Viktorijos su pakeltu dešinėje rankoje vainiku. Šis paminklas buvo pastatytas 1870-1871 metų Prūsijos-Prancūzijos karo didvyriams. Paminklas neišliko po antrojo pasaulinio karo. Netoli tos buvusio paminklo vietos yra didelis akmuo „Kovotojams už Lenkiškos Mozūrijos Žemę“ bei Mozūrijos liaudies judėjimo atminčiai. Istoriniu sutapimu yra tai, kad rytinėje dalyje medžių eilė užsibaigia didžiuoju ažuolu (**nuotr. 11**), pasodintu 1920 metais, kaip ažuolas-paminklas, vokiečių opozicijos laimėjimo atminčiai, kas apsprendė šios teritorijos nacionalinę priklausomybę. Dabartiniu metu tai yra tiktai nuostabus medis, kuris kartu su kitais tampa ypatinga parko puošmena snieguotais žiemos vakarais, kai žemėje įrengti šviesos taškai apšviečia ledo bei sniego krislaus, dengiančius senas medžio šakas.

Z Placu Grunwaldzkiego ruszamy ul. Olsztyńską w kierunku zachodnim. Większość tej ulicy zabudowana jest typową „gierkowską” architekturą, ale bliżej kanału ostały się pojedyncze budynki przedwojenne. W jednym z nich w latach 1980-1981 była ulokowana siedziba Zarządu Regionu „Pojezierze” NSZZ „Solidarność”, o czym informuje tablica pamiątkowa. Natomiast po prawej stronie ulicy, u jej zbiegu z ul. Sikorskiego, ulokowany jest **legendarny bar „Omega” (fot. 12)**. Był to typowy peerełowski lokal samoobsługowy, ale jedzenie w nim było tak smaczne i tanie, że w sezonie letnim **zakręcone kolejki żeglarzy i turystów** sięgały aż na uliczny chodnik. Obecnie bar nadal działa i cieszy się niebywałym powodzeniem.

Ulica Olsztyńska kończy się zabytkowym zwodzonym **mostem obrotowym (fot. 13)**, przerzuconym przez Kanał Giżycki (Łuczajski), łączący jeziora Niegocin i Kisajno. Pierwszy, dwuprzę-

ślowy most zwodzony stanął w tym miejscu już w połowie XIX stulecia, ale wada konstrukcyjna sprawiła, iż w 1859 r. załamał się pod mocno wyladowanym towarami wozem kupca z Królewca. W związku z tym pomyślano o konstrukcji jednoprzęsłowej, obracanej w bok za pomocą ręcznej dźwigni kieratowej. Obecna konstrukcja nosi sygnaturę firmy Bechelt C.O. Grundberg und Shel z Zielonej Góry z 1889 r., ale od tamtej pory most był wielokrotnie niszczone (m.in. podczas pierwszej i drugiej wojny światowej), odbudowywany i remontowany. Most ma około 20 m długości i 8 m szerokości, a przeszło waży ponad 100 ton, jednak pojedyncza osoba bez problemu odsuwa je na bok za pomocą ręcznego kieratu, co jest niezwykle widowiskowe i obserwowane zawsze przez liczne grupy turystów. Giżycki most obrotowy jest chyba jedyną czynną konstrukcją tego typu w Polsce. Podobne rozwiązania zastosowano na Kanale Saint-Martin w Paryżu, ale tamte mosty nie są obracane ręcznie.

Š Žalgirio aikštės toliau vykstame Olsztyńska gatve vakarų kryptimi. Didžioji šios gatvės dalis yra apstatyta tipiška prieškarine architektūra, nors arčiau kanalo yra likę vos pavieniai šio statybos stiliaus pastatai. Viename jų 1980-1981 metais buvo įsikūrusi Regiono „Pojezierze“ NSZZ „Solidarność“ Valdyba, apie ką informuoja atmintinė lentelė. Tuomet dešinėje gatvės pusėje, kur ji kryžiuojasi su Sikorskio gatve, yra **legendinis baras „Omega“ (nuotr. 12)**. Tai buvo tipiškas sovietų laikų savitarnos baras, bet maistas jame buvo toks skanus ir pigus, kad vasaros sezono metu **ilgos turistų bei būriautojų eilės** siekdavo net iki gatvės. Šiuo metu baras toliau veikia ir yra be galo populiarus.

Olsztyńska gatvę baigiasi senoviniu **pasukamu tiltu (nuotr. 13)**, jungiančiu abu Giżycko kanalo krantus, o tuo pačiu jungiančiu Niegotino bei Kisaino ežerus. Pirmasis pakeliamasis tiltas šioje vietoje buvo pastatytas jau XIX a. pusėje, bet konstrukcijos defektas įtakojo tai, kad 1859 metais sulūžo po

sunkiai apkrautu pirklio iš Karaliaučiaus vežimo krūviu. Po šio įvykio pagalgvota apie kitą šio tilto konstrukciją, kuri pasukdavo tiltą į šoną rankenos pagalba. Šiuolaikinė konstrukcija pasirašyta Bechelt C.O. Grundberg und Shel įmonės iš Zielona Góra miesto vardu. Tiltas buvo pastatytas 1889 metais, bet nuo ano laiko jis daugelį kartų buvo niokojamas (tame tarpe pirmojo ir antrojo pasaulinių karų metu), atstatomas bei remontuojamas. Tiltas turi apie 20 metrų ilgio ir 8 metrų pločio, o jo konstrukcija sveria virš 100 tonų, tačiau visą tiltą į šoną pasukti gali vos vienas asmuo rankenos pagalba, kas yra labai vaizdinga ir stebima didelių turistų grupių. Giżycko tiltas, ko gero, yra tokia vienintelė konstrukcija visoje Lenkijoje. Panašūs sprendimai buvo panaudoti Saint-Martin kanale Paryžiuje, bet anie tiltai nėra pasukami rankiniu būdu.

bar Omega

Lötzen, Partie beim

Tuż za mostem, po lewej stronie zaczynającej się tutaj ul. Moniuszki, znajdują się pozostałości zamku krzyżackiego. Przed zajęciem Galindii przez rycerzy zakonnych funkcjonowały tutaj umocnienia staropruskie. Na ich ruinach Krzyżacy już w początkach XIV w. wystawili drewnianą strażnicę, zamienioną wkrótce w murowany zamek prokuratorowski. Służył on jako baza wypraw na Jaćwież, a później na Litwę. Wielokrotnie zdobywany i burzony przez najeźdźców zamek został w początkach XVII w. gruntownie przebudowany w stylu renesansowym z barokowymi dodatkami, a część mieszkalną zajęli książęcy starostowie. W 1852 r. zamek przejęło wojsko i stał się on z czasem siedzibą komendantury Twierdzy Boyen. W okresie międzywojennym w jednym z zamkowych budynków mieściło się muzeum regionalne, eksponujące pamiątki z pierwszej wojny światowej, zabytki archeologiczne i geologiczne. Z zamkowych zabudowań ocalało jedynie północne skrzydło, które uratował prywatny inwestor, dokonując gruntownej renowacji zabytku i adaptując go na potrzeby luksusowego hotelu z nowoczesnym centrum konferencyjno-rekreacyjnym i SPA. Zabytkowy obiekt został harmonijnie obudowany architekturą w stylu neogotyckim.

Tuż za giżyckim zamkiem rozciąga się **Park im. Rogera Goemaere'a**, członka władz francuskiego departamentu Loire-et-Cher, zaprzyjaźnionego z Giżyckiem, stanowiący niegdyś tzw. ogród zamkowy. To porośnięte starodrzewem miejsce do dzisiaj kryje wiele historycznych tajemnic. Niemieccy badacze zlokalizowali tu kilka stanowisk archeologicznych, sięgających czasów galindzkich oraz masowy grób mieszkańców miasta, wymordowanych podczas najazdu tatarskiego w 1657 r. W XIX w. ze względu na bliskość koszar i Twierdzy Boyen zlokalizowano tu kantyny oficerskie. Z czasem park uporządkowano i uprzątnięto pozostałości przedwojennych budowli, pozostawiając jedynie drewnianą konstrukcję letniego kina „Komar”, które funkcjonowało do lat 70. ubiegłego wieku. Obecnie w parku zaczyna się ul. Świętego Brunona i **malownicza trasa spacerowo-rowerowa (fot. 14)**, wiodąca na wzgórze, będące przypuszczalnym miejscem śmierci tego chrześcijańskiego męczennika. Vis a vis parku i wjazdu w ul. Świętego Brunona znajduje się kamienna fontanna – jedyna pozostałość po funkcjonującym tutaj niegdyś obiekcie reprezentacyjnego domu uzdrowiskowego.

Tuoju pat už tilto, kairėje pusėje čia prasidedančios Moniuszko gatvės yra kryžiuočių pilies griuvėsiai. Dar prieš tai, negu Galindija buvo užimta vienuolių riterių, čia buvo senieji Prūsų tvirtinimai. Jau XIV a. pradžioje ant jų griuvėsių kryžiuočiai pastatė pirmą medinę sargybvietę, kuri vėliau buvo perstatyta į mūrinę pilį. Jos paskirtis buvo kaip bazės išvykų į Dainavą, o vėliau į Lietuvą metu. Daugybę kartų užkariaujama ir niokojama pilis XVII a. pradžioje buvo visiškai perstatyta renesanso stiliumi su baroko elementais, o gyvenamoji dalis buvo apgyvendinta kunigaikščių valdytojais. 1852 metais pilis buvo perimta kariuomenės ir ji tapo Boyen Tvirtovės komendantūros sodyba. Tarpukario metais viename iš pilies pastatų buvo įkurtas regionalinis muziejus, kurio eksponatais buvo suvenyrai iš pirmojo pasaulinio karo metų, archeologijos bei geologijos paminklai. Iš pilies pastatų išliko vien tik tai šiaurinis sparnas, kurį apsaugojo privatus investuotojas, kuris atliko kapitalinę pastato renovaciją bei įkūrė jame prabangų viešbutį su naujovišku konferencini-rekreaciniu centru bei SPA. Istorinis objektas buvo harmoningai atstatytas neogotikos architektūros stiliumi.

Čia pat už Gižycko pilies sienų tęsiasi **Parkas pavadintas Rogero Goemaere'o** vardu, prancuziško departamento Loire-et-Cher valdžios nario, kuris kadaise buvo pilies sodu. Ši apaugusi senais medžiais vieta iki šių dienų slepia savyje daugelį istorinių paslapčių. Vokiečių tyrinėtojai rado čia keletą archeologinių iškasenų vietų, siekiančių Galindijos laikus, o taip pat čia buvo atrasta bendra kapavietė miesto gyventojų, išžudytų totorių puolimo 1657 m. laiku. XIX a. čia buvo rastos pareigūnų valgyklos. Laikui bėgant parkas buvo sutvarkytas bei atlaisvintas nuo prieškarinių pastatų griuvėsių, paliekant tik tai medinę senojo kino teatro „Komar“ konstrukciją, kuris veikė iki praėjusio šimtmečio 70 metų. Dabartiniu metu parke prasideda Šventojo Brunono gatvė ir **nuostabi pasivaikščiojimų bei dviračių trasa (nuotr. 14)**, kuri veda kalvos link, kuri yra, ko gero, šio krikščionių kankinio mirties vieta. Priešais parką bei įvažiavimą į Šventojo Brunono gatvę randasi akmeninis fontanas – vienintelis palikimas kadaise čia funkcionavusio reprezentacinio rekreacijos objekto.

Dalej ul. Moniuszki wiedzie pomiędzy poniemieckimi koszarami wojskowymi, a osiedlem mieszkaniowym, w kierunku niewielkiego jeziora **Popówka Mała**, które już niebawem przekształcone zostanie w teren rekreacyjno-sportowy z parkiem linowym i wyciągiem dla nart wodnych. Opodal wschodniego brzegu jeziora znajduje się niewielki cmentarzyk z niemieckimi i rosyjskimi grobami z okresu pierwszej wojny światowej oraz późniejszymi pochówkami żołnierzy i oficerów giżyckiego garnizonu. Wiodąca w górę po lewej stronie jeziora droga, prowadzi do jednego z najciekawszych europejskich obiektów architektury militarnej – do **Twierdzy Boyen (fot. 15 i 17)**.

Po doświadczeniach wojen napoleońskich władze pruskie postanowiły ufortyfikować giżycki przesmyk między Wielkimi Jeziorami Mazurskimi, aby zablokować potencjalny atak wojsk rosyjskich w kierunku zachodnim. Wielkim rzecznikiem tego przedsięwzięcia był dwukrotny minister wojny Królestwa Pruskiego, feldmarszałek Leopold Hermann Ludwig von Boyen (1771-1848) (**fot. 16**). W latach 1844-1851 wielkim nakładem sił i środków zbudowano otoczoną tzw. murem Carnota fortecę, która przyjęła nazwę od nazwiska feldmarszałka – Feste Boyen, zaś sześciu jej fortom nadano miano od jego imion i rodzowego zawołania: Leopold, Hermann, Ludwig, Miecz, Prawo i Światło. W sierpniu 1914 r. forteca została oblężona przez rosyjską 1. Armię „Niemen”. Twierdza Boyen skutecznie powstrzymała Rosjan, a feldmarszałek Paul von Hindenburg wyprowadził stąd później kontratak, odrzucający całkowicie wojska rosyjskie z Prus Wschodnich.

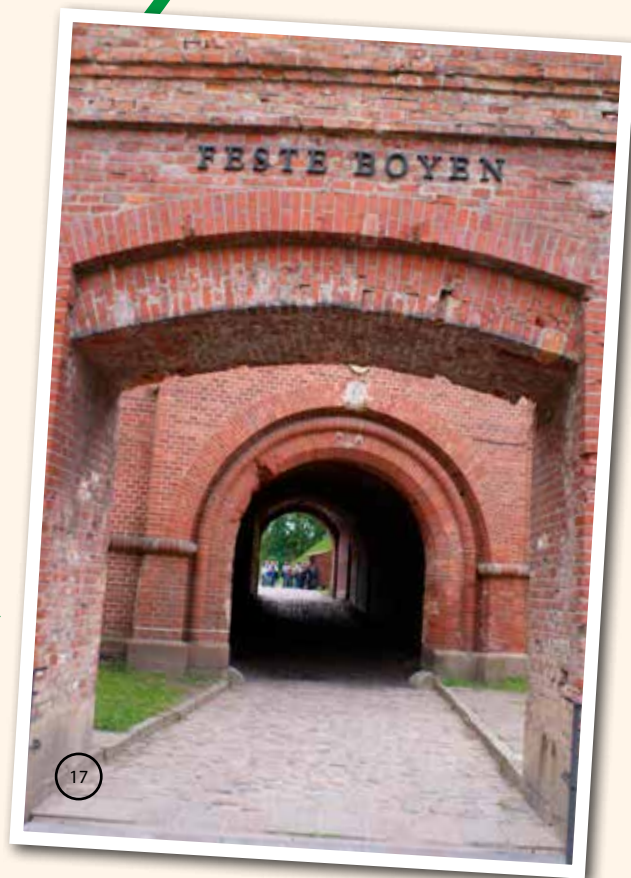
Przestarzała fortalicja giżycka nie była już w stanie spełnić poważniejszej roli podczas drugiej wojny światowej, ale wówczas przeznaczono jej inne, tajemnicze zadania. W starych, fortecznych murach miała swoją siedzibę tajna placówka wydziału „Obce Armie Wschód”, podlegająca Naczelnemu Dowództwu Wojsk Lądowych (OKH) w Mamerkach. W specjalnym ośrodku, ulokowanym w strefie zamkniętej na majdanie giżyckiej twierdzy, przesłuchiowano i namawiano do współpracy ujętych sowieckich oficerów. W lipcu 1942 r. przywieziono tu wziętego do niewoli legendarnego obrońcę Moskwy – gen. Andrieja Własowa. Tutaj też powstawały załóżki jego Rosyjskiej Armii Wyzwoleńczej (ROA), która walczyła u boku Wehrmachtu przeciw Sowietom.

Toliau Moniuškos gatvė veda tarp likusių nuo vokiečių laikų kareivinių ir gyvenvietė link nedidelio ežero **Popówka Mała**, kuris neužilgo bus paverstas į poilsio-sporto plotą su linų parku bei keltuvų vandens slidininkams. Netoli rytinio kranto yra nedidelės kapinės su Vokiečių bei Rusų kapais iš pirmojo pasaulinio karo laikų bei vėliau laidojamų kareivių ir Gižycko garnizono pareigūnų. Vedantis į viršų kelias kairiajame ežero krante atvęs iki vieno įdomiausių Europoje karinės architektūros objektų – iki **Boyen Tvirtovės (nuotr. 15, 17)**.

Po patyrimų su Napoleono karais Prūsų valdžia nusprendė sustiprinti Gižycko sąsmauką tarp Didžiųjų Mozūrijos Ežerų, kad sulaukyti galimą rusų kariuomenės puolimą vakarų kryptimi. Didžiuoju šio sumanymo šalininku buvo Prūsų Karalystės dukart karo ministras, generolas Leopold Hermann Ludvig von Boyen (1771-1848) **(nuotr. 16)**. 1844-1851 metais didelių energijos bei išteklių pajėgumų dėka pastatyta fortifikacija, apsupta taip vad. Carnoto Siena, kuri pavadinta generolo Feste Boyen vardu, o šešioms jos fortams duoti pavadinimai, susiję su jo bei giminių vardais: Leopold, Hermann, Ludvig, Kardas, Teisingumas ir Šviesa. 1914 metų rugpjūčio mėn. fortifikacija buvo apsupta rusų 1 Armijos „Niemėn“. Boyen Tvirtovė sėkmingai sulaukė Rusus, o generolas Paul von Hindenburg suorganizavo iš čia kontrataką, kuri visiškai išstūmė rusų kariuomenę iš Rytų Prūsijos.

Pasenusi Gižycko fortifikacija jau nebegalėjo toliau vykdyti rimtesnių funkcijų antrojo pasaulinio karo metu, bet tuomet jai buvo suteiktos kitos, paslaptingos paskirtys. Senuose fortifikacijos statiniuose savo buveinę turėjo slapta atšaka „Svetimos Rytų Armijos“, kuri buvo pavaldi Sausumos Pajėgų Aukščiausiajai Vadovybei Mamerkuose. Specialiame Centre, kuris buvo įkurtas uždaroje teritorijoje Gižycko tvirtovės kieme, apklausdavo bei versdavo bendradarbiavimui sovietų pareigūnus. 1942 m. liepos mėn. čia buvo atvežtas paimtas į belaisvę legendinis Maskvos gynėjas – gen. Andriejus Vlasovas. Čia taip pat atsirado jo Rusų Išsilaisvinimo Armijos pradmenys, kuri kariavo Wehrmachto pašonėje prieš Sovietus.

Twierdza Boyen wiązana jest też ze sprawą słynnej „**Bursztynowej Komnaty**”. Według planów gauleitera Prus Wschodnich Ericha Kocho, który miał pieczę nad przechowywanym w Królewcu, zrabowanym arcydziełem sztuki snycerskiej, miało ono być po wojnie eksponowane w filii Muzeum Wielkoniemieckiego Wehrmachtu w giżyckiej Twierdzy Boyen. Skazany za zbrodnie wojenne Erich Koch dokonał życia w polskim więzieniu, nie wyjawiając tajemnicy zniknięcia „Bursztynowej Komnaty”.

W styczniu 1945 r. twierdza została oddana Armii Czerwonej praktycznie bez walki, co tak wzburzyło Hitlera, uważającego Giżycko za jedną z najsilniejszych fortec Prus Wschodnich, że zdymisjonował gen. Hossbacha odpowiedzialnego za jej obronę. Jednostki wojska polskiego stacjonowały w twierdzy aż do 1957 r. Później wprowadziły się tutaj różne zakłady przemysłowe: mięsne, serowarskie czy transportowe, które w większości upadły po przemianach polityczno-ekonomicznych przełomu lat 80. i 90. Obecnie, stosunkowo dobrze zachowana Twierdza Boyen stanowi najcenniejszy zabytek Giżycka, który można zwiedzać indywidualnie i z przewodnikiem. W jednym z zachowanych koszarowców funkcjonuje **schronisko turystyczne**, zaś w fortecznej fosie urządzono obszerny **amfiteatr**, w którym co lato odbywa się m.in. największy polski festiwal szantowy „**Szanty w Giżycku**” (fot. 18) oraz najstarszy i największy w kraju **Mazury Hip-Hop Festiwal** (fot. 19). Corocznie Twierdza Boyen staje się bazą **międzynarodowego zlotu motocykli** (fot. 20), a ostatnio w ramach wrześnieowego Święta Twierdzy Boyen realizowane są też interesujące **inscenizacje historyczne**. Dzięki unijnym dotacjom już wkrótce dwa zabytkowe obiekty forteczne (laboratorium prochowe i wozownia ze stajnią) przejdą gruntowną renowację i zostaną przystosowane do roli muzeum broni i pawilonu wystawowego.

Po zwiedzeniu twierdzy warto przejść się fosą wzdłuż jej murów ku tzw. „bramie kętrzyńskiej”, aby wyjść tam znów na ul. Moniuszki. Na wprost wyjścia z twierdzy, w głębokiej niecce otoczonej drzewami, leży jezioro Popówka Wielka, będąca **stanią cą giżyckich wędkarzy**. Krótki kanał łączy Popówkę Wielką z jeziorem Kisajno, będącym południową odnogą akwenu Mamr – drugiego, co do wielkości, jeziora Polski. Około dwustu metrów na prawo od jeziora, tuż przy drodze znajduje się wojenny cmentarz, na którym spoczywa 1715 żołnierzy sowieckich poległych podczas zdobywania okolic Giżycka w styczniu 1945 r.

19

18

Boyen Tvirtovė taip pat siejama su įžymiuoju „**Gintaro Kambariu**“. Pagal planus Rytų Prūsijos gauleiterio Erich Koch buvo paskirtas saugoti esantį Karaliaučiuje pagrobtą drožybos meno kūrinį, kuris turėjo būti po karo eksponuojamas Didžiojo Vokietijos Wehrmachto muziejaus filiale Giżycko Boyen Tvirtovėje. Nuteistas už karo nusikaltimus Erich Koch užbaigė savo gyvenimą Lenkijos kalėjime, taip ir neišdavęs „Gintaro Kambario“ dingimo paslapties.

1945 metų sausio mėn. tvirtovė buvo atiduota į Raudonosios Armijos rankas praktiškai be jokios kovos, kas labai supykino Hitlerį, kuris Giżycką laikė viena iš stipriausių fortifikacijų Rytų Prūsijoje, kad jis pašalino iš pareigų gen. Hossbachą, atsakingą už miesto apsaugą. Lenkų kariuomenės pajėgumai buvo tvirtovėje net iki 1957 m. Vėliau čia įsikūrė įvairios pramoninės gamyklos: mėsos, sūrių ar transporto, kurie daugumoje atvejų žlugo po ekonominių-politinių pertvarkymų 80 m. pabaigoje ir 90 metų pradžioje. Dabartiniu metu, gana gerame stovyje išlikusi Boyen Tvirtovė yra brangiausių Giżycko istoriniu paminklu, kurį galima lankyti individualiai arba su palydovu. Vienoje iš išlikusių kareivinių yra įkurta **turistų pastogė**, o tvirtovės griovyje įrengtas erdvus **amfiteatras**, kuriame kiekvieną vasa-

rą vyksta didžiausias Lenkijos Giżycko mieste jūreiviškų dainų festivalis „**Jūreiviškos dainos Giżyckę**“ (nuotr. 18), taip pat seniausias ir didžiausias šalyje **Mazury Hip-Hop Festivalis** (nuotr. 19). Kiekvienais metais Boyen Tvirtovė tampa **tarptautinio motociklistų suvažiavimo baze** (nuotr. 20), o paskutiniu metu, rudeninėje Boyen Tvirtovės Šventėje vyksta labai įdomios **istorinės inscenizacijos**. Dėka Europos Sąjungos lėšų, jau greitai laiku du istoriniai fortifikacijos objektai (parako laboratorija ir arklidės) praeis kapitalinę renovaciją ir bus pritaikyti ginklų muziejaus bei parodų paviljono vaidmenims.

Apsilankius tvirtovėje verta pasivaikščioti grioviu palei jos sienas link taip vad. „Kenčino vartų“, kad vėl galima būtų išeiti į Moniuskos gatvę. Priešais įėjimą į tvirtovę gilioje įduboje yra ežeras Popówka Wielka, kuris yra **Giżycko žvejų susibūrimo vieta**. Trumpas kanalas jungia Popówka Wielka su Kisaino ežeru, esančiu pietine atšaka rezervuaro Mamr – antro pagal dydį Lenkijos ežero. Apie du šimtus metrų į dešinę nuo ežero, čia pat kelio, yra karinės kapinės, kurios išsilaikė 1715 sovietų karių, žuvusiųjų 1945 m. sausio mėnesį Giżycko apylinkių užkariavimo metu.

20

Nasz spacer prowadzi dalej ku znacznie starszym dziejom. Na wysokości rozgałęzienia dróg na Olsztyn i Kętrzyn odbiega w lewo droga leśna, która w bliskiej odległości od murów Twierdzy Boyen wiedzie na **Wzgórze Świętego Brunona**. Na szczycie, położonego nad samym brzegiem jeziora Niegocin wzgórza, stoi wysoki, żeliwny krzyż (**fol. 21**) upamiętniający hipotetyczne miejsce męczeńskiej śmierci św. Brunona z Kwerfurtu – arcybiskupa misyjnego, niosącego chrześcijańską wiarę zamieszkującym te ziemie plemionom pruskim, zabitego przez pogańskich Prusów 14 lutego lub 9 marca 1009 r., najprawdopodobniej w tym właśnie miejscu.

Św. Bruno (**fol. 22**) urodził się w 974 r. w Kwerfurcie. Pochodził z arystokratycznego saskiego rodu, spokrewnionego z cesarską dynastią Ludolfingów, co wpłynęło na objęcie przez niego funkcji kanonika na dworze cesarza Ottona III. W 998 r. św. Bruno porzucił dwór cesarski i wstąpił do zakonu benedyktynów na rzymskim Awentynie, przyjmując zakonne imię – Bonifacy. W 1001 r. św. Bruno wraz z grupą misjonarzy przybył do Polski na zaproszenie króla Bolesława I Chrobrego, aby prowadzić ewangelizację wśród Słowian nadodrzańskich, ale przeszkodziła w tym wojna polsko-niemiecka. W 1009 r. ruszył wraz z 18 towarzyszami na misję chrystianizacyjną do plemion pruskich. Pomimo początkowego sukcesu, jakim było ochrzczenie jednego z pogańskich władców – Nethimera, misja zakończyła się tragicznie – męczeńską śmiercią św. Brunona i jego towarzyszy (jako świadka oszczędzono tylko jednego z nich – mnicha Wiperta, ale został on osłepiony). Św. Bruno z Kwerfurtu jest autorem pierwszych informacji o dziejach Polski, a także patronem miasta Giżycka.

Pierwotnie Wzgórze św. Brunona było z trzech stron otoczone wodami jeziora i stanowiło pozostałość staropruskiego grodziska. Z inicjatywy gminy ewangelickiej w 1910 r. ustawiono tutaj żeliwny krzyż z tablicą pamiątkową ku czci męczennika i jego towarzyszy. Ów zachowany do dzisiaj krzyż stanowi replikę krzyża wystawionego w XIX w. koło Tenkitten (obecnie Letnoje w rosyjskim Obwodzie Kaliningradzkim), w przypuszczalnym miejscu męczeńskiej śmierci św. Wojciecha. Oryginalna, niemieckojęzyczna tablica została z niego zdjęta pod koniec lat 70. ubiegłego stulecia i jest obecnie wmurowana w ścianę obok ołtarza w kościele ewangelicko-augsburskim w Giżycku (**fol. 23**). W 2009 r. w Giżycku odbyły się główne uroczystości milenijne z udziałem tysięcy pielgrzymów z kraju i zagranicy, do których słowa pozdrowienia skierował sam papież Benedykt XVI. Tysięczną rocznicę męczeńskiej śmierci św. Brunona uczczono również marmurowym pomnikiem w formie cenotafu, ustawionym przed zabytkowym krzyżem.

21

22

Mūsų kelias veda toliau – daug senesnių įvykių link. Olštyno ir Kenčino kelių sankryžoje į dešinę veda miško kelias, kuris netoliese Boyen Tvirtovės sienų veda link **Šventojo Brunono Kalvos**. Pačioje viršūnėje kalvos, esančios ant pat Negotono ežero kranto, stovi aukštas, špižinis kryžius (**nuotr. 21**) atmenantis hipotetinę kankinio Šv. Brunono iš Kverfurto mirties vietą. Šv. Brunonas buvo misijos arkivyskupu, nešančiu krikščionišką tikėjimą Prūsų gentims, gyvenančioms šiose apylinkėse. Jis buvo nužudytas Prūsų pagonių 1009 metų vasario 14 arba kovo 9 dieną, ko gero būtent šioje vietoje.

Šv. Brunonas (**nuotr. 22**) gimė 974 m. Kverfurte. Kilęs iš Saksonijos aristokratų giminės, susigiminiavusiu su Ludolfingų cezario dinastija, kas įtakoją jo, kaip kanauninko funkcijų parėmimą cezario Ottono III dvare. 998 m. Brunonas paliko cezario dvarą ir įstojo į benediktų vienuolyną Romos Aventine, priimdamas vienuolio vardą – Bonifacijus. 1001 m. šv. Brunonas kartu su misionierių grupe atvyko į Lenkiją pakviestas karaliaus Boleslaw I Chrobry (Boleslavas I Narsusis), kad įvestų evangelizaciją tarp prie Odros gyvenančių Slavų, tačiau tai įvykdyti sutrukdė lenkų-vokiečių karas. 1009 metais, kartu su 18 bendraminčių išvyko į krikščionišką misiją Prūsų genčių link. Nepaisant pradinės sėkmės, kuria buvo pakrikštijimas vieno iš pagoniškų valdovų – Nethimerio, misija baigėsi tragiškai – šv. Brunono ir jo bendrakeleivių kankinių mirtimi. Vienintelį gyvą, kaip liudininką, paliko tik tai vienuolį Vipertą, bet jis buvo apakintas. Šv. Brunonas iš Kverfurto yra autoriumi pirmųjų informacijų apie Lenkijos istorijos pradmenys, o taip pat Gižycko miesto globėju.

Iš pradžių šv. Brunono Kalva buvo iš trijų pusių apsupta ežero vandenimis ir buvo senovės Prūsų sodybos liekana. Evangelikų bendruomenės iniciatyva 1910 m. čia buvo pastatytas špižinis kryžius su atmintine lenta, kankinio bei jo bendraminčių garbei. Šis išlikęs iki šių laikų kryžius yra replika kryžiaus pastatyto XIX a. prie Tenkitten (dabartiniu metu Letnoje Rusijos Kaliningrado Apskrityje), hipotetinėje šv. Vojtecho kankinio mirties vietoje. Originali lenta, vokiečių kalba, buvo nuo jo nuimta praeito šimtmečio 70 metų pabaigoje ir yra dabar įmūrita į šalia altoriaus esančią sieną evangelikų-augsburgų bažnyčioje Gižycko mieste (**nuotr. 23**). 2009 metais Gižycko mieste vyko pagrindinė tūkstantmečio atminimo šventė, kurioje dalyvavo daugybė piligrimų iš šalies bei užsienio, kuriems kalbą sakė pats popiežius Benediktas XVI. Tūkstantines šv. Brunono mirties metinės atmintos taip pat pastatant marmurinį kenotafo formos paminklą, kuris yra pastatytas priešais istorinį kryžių.

Wzgórze Świętego Brunona jest znakomitym punktem widokowym na jezioro Niegocin i rozciągające się wzdłuż brzegu po lewej stronie Giżycko. Kiedy wzrok już nasyci się pięknymi widokami, możemy powrócić do centrum miasta **pieszo lub rowerem** wygodnym traktem ul. Świętego Brunona, wzdłuż której ustawiono kamienne stacje Drogi Krzyżowej, bądź wąską ścieżką, wiodącą między brzegiem jeziora a linią kolejową. W drugim przypadku warto odwiedzić położony przy owej ścieżce **port Mazurskiego Jacht Klubu LOK**, gdzie można wyczarterować jachty i sprzęt wodny lub też **rozbić namiot**. Idąc dalej warto zerknąć z wysokości mostu kolejowego nad Kanalem Giżyckim (Łuczkańskim) na jego ujście do Niegocina.

Interesującym uzupełnieniem spaceru po historycznym Giżycku może być krótka wyprawa po ulicach przylegających od północy do centrum miasta. Z Placu Grunwaldzkiego należy wyruszyć al. 1 Maja. Na placyku, przed przedwojennym jeszcze budynkiem poczty, trafimy na sympatyczny akcent herbowy – fontannę z trzema rybmami. Obok, przy skrzyżowaniu z ul. Traugutta, stoi masywny gmach z czerwonej cegły – niegdysiejsze gimnazjum, w którym obecnie mieści się I Liceum Ogólnokształcące im. Wojciecha Kętrzyńskiego (**fol. 24**). Za budynkiem obecnego liceum, który pochodzi z 1890 r., stoi ratusz, nawiązujący swoją architekturą do giżyckiego zamku. Budynek postawiony w okresie 1912-1914 jest obecnie siedzibą Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego (**fol. 25**).

Šv. Brunono Kalva yra puikiu apžvalgos tašku į Negotino ežerą bei besitęsiantį jo kairiajame krante Giżycko miestą. Kai mūsų žvilgsnis jau bus prisitotinęs nuostabių vaizdų, galime vėl grįžti į miesto centrą **pėsčiomis arba dviračiu** patogia šv. Brunono gatve, palei kurią yra pastatytos akmeninės Kryžiaus Kelio stotelės, arba siauru takeliu, kuris veda tarp ežero kranto bei geležinkelio bėgių. Antrame atvejyje verta aplankyti išsidėsčiusį prie šio siauro takelio **Mozūrijos Jachtų klubo LOK uostą**, kur galima išsinuomoti jachtą bei kitą vandens įrangą, arba paprasčiausiai išsiskleisti palapinė. Einant toliau, verta žvilgtelėti iš geležinkelio tilto aukščiau į Giżycko (Łuczanski) Kanalą, kur jis įteka į Negotino ežerą.

Labai įdomiu pasivaikščiojimo Giżycko miestu priedėliu gali būti trumpa išvyka po gatveles esančias šiaurinėje miesto dalyje nuo centro. Iš Žalgirio aikštės reikėtų išvykti al. 1 Maja (Gegužės 1 alėja). Nedidelėje aikštėje, priešais prieškarinį pašto įstaigos pastatą, pastebėsime įdomų herbinį akcentą – fontaną su trimis žuvmis. Šalia, prie sankryžos su Traugutto gatve, stovi didžiulis raudonų plytų pastatas – kažkada buvusi gimnazija, o dabar čia randasi I Bendrųjų Mokslų Licėjus pavadintas Wojciecho Kętrzyńskiego vardu (**nuotr. 24**). Už dabartinio licėjaus pastato, kuris kilęs iš 1890 metų, stovi rotušė, kuri savo architektūra primena Giżycko pilį. Pastatas yra pastatytas 1912-1914 metų laikotarpyje, dabartiniu metu jis yra Miesto Valdybos bei apskrities Seniūnijos buveine (**nuotr. 25**).

Nieco dalej w głąb al. 1 Maja stoi **zbor chrześcijan baptystów**, który pierwotnie był kaplicą katolicką pod wezwaniem św. Brunona. Budynek zboru, utrzymany w eklektycznym stylu z pewnymi cechami neobarokowymi (**fol. 26**), wybudowano w 1909 r., zaś baptyści przejęli go od katolików w 1937 r. W tym czasie oddano do użytku kościół katolicki, który stoi w pobliżu przy skrzyżowaniu ul. Pionierskiej z ul. I Dywizji im. T. Kościuszki. **Sanktuarium Świętego Brunona** to charakterystyczna, przysadzista bryła z niewysoką czworoboczną wieżą, na której widnieje imitacja zegara z godzinami zaznaczonymi w formie mieczy na tarczy zegarowej, co najprawdopodobniej symbolizuje, iż kościół w każdej godzinie walczy o ludzkie dusze. Do kościoła prowadzą szerokie kamienne schody, a na ścianie nad wejściem umieszczona jest mozaika, przedstawiająca św. Brunona otoczonego przez wrogich wojowników pruskich (**fol. 27**).

Od kościoła w kierunku południowym wiodzie jedna z najpiękniejszych architektonicznie ulic Giżycka – **ul. Pionierska**. Zabudowana jest ona w całości ciekawymi, eklektycznymi budynkami. Część utrzymuje jednolitą, neogotycką stylistykę z nietynkowaną, czerwoną cegłą, a szczególnie piękna jest kamienica u zbiegu z ul. Traugutta, ozdobiona narożną wieżyczką z hełmem (**fol. 28**). Na kamieniczce z nr 3 odsłonięto w 2008 r. tablicę pamiątkową (**fol. 29**) – podczas kolejnej wizyty u swoich wileńskich przyjaciół zmarł

tutaj wybitny polski fotografik, uważany za „ojca polskiej fotografii artystycznej” – Jan Bułhak (1876-1950).

Ten krótki spacer warto zakończyć na giżyckim **Targowisku Miejskim** (**fol. 30**) – miejscu niezwykle barwnym, gdzie można spotkać ormiańskich i rosyjskich handlarzy oraz kupić w zasadzie wszystko. Jeszcze w latach 80. ubiegłego wieku w każdy wtorek i piątek zjeżdżały tutaj konne zaprzęgi rolników z całej okolicy, którzy oferowali płody rolne i swoje produkty. W ostatniej dekadzie XX w. miejsce to nabrało charakteru miejskiego bazaru.

28

Turpiti toliau, Gegužės I alėjos gilyn, yra **krikščionių baptistų šventovė**, kuri kadaise buvo katalikų šv. Brunono koplyčia. Šventyklos pastatas, išlaikytas eklektišku stiliumi su kai kuriais neobarokiniais elementais (**nuotr. 26**), pastatytas 1909 m., o baptistai jį perėmė iš krikščionių 1937 m. Tuo metu atiduota naudojimui krikščioniškoji bažnyčia, kuri randasi netoliese Pionierska bei I Dywizji im. T. Kościuszki gatvių sankryžos. **Šventojo Brunono Šventovė** tai charakteringas, neiškilęs aukštai virš žemės pastatas su nedideliu keturšoniu bokštu, kuriame galime stebėti imitaciją laikrodžio su valandomis sužymėtomis kardų forma, kas gali simbolizuoti, kad bažnyčia kiekvieną valandą kovoja už žmogiškąsias sielas. Į bažnyčia veda platūs akmeniniai laiptai, o ant sienos virš įėjimo randasi mozaika, vaizduojanti šv. Brunoną apsuptą priešiškų prūsų karių (**nuotr. 27**).

Nuo bažnyčios pietų kryptimi veda viena gražiausių savo architektūra gatvių – **Pionierska** (Pionierių). Ji yra pilnai užstatyta įdomiais eklektiškais pastatais. Dalis jų išlaiko vienalytį neogotišką stilių su netinkuotomis raudonų plytų sienomis, o ypatingai gražus yra pastatas esantis

sankryžoje su Traugutto gatve, papuoštas kampiniu bokštu su šalmu (**nuotr. 28**). Ant pastato su 3 numeriu sienos 2008 m. atidengta atminimo lenta (**nuotr. 29**) – savo eilinio apsilankymo pas draugus iš Vilniaus čia mirė įžymus lenkų fotografas, vadinamas „lenkiškos meniškos fotografijos tėvu“ – Jan Bułhak (1876-1950).

Šį trumpą pasivaikščiojimą verta užbaigti Giżycko **miesto Turgavietėje** (**nuotr. 30**) – nepaprastai spalvingoje vietoje, kur galima sutikti Armėnų bei Rusų prekiautojus bei galima nusipirkti praktiškai viską. Dar praeito šimtmečio 80 metais, į šią vietą kiekvieną antradienį bei penktadienį suvažiuodavo kinkyti arkliai žemdirbių iš visos apylinkės, kurie siūlė žemės vaisius ir kitus savo produktus. Paskutiniajame XX a. dešimtmetyje ši vieta tapo miesto turgaviete.

33

30

MIĘDZY GIŻYCKIMI JEZIORAMI (PLAŻA I PORTY NAD NIEGOCINEM – KANAŁ ŁUCZAŃSKI – OŚRODKI NAD KISAJNEM)

Z Placu Grunwaldzkiego wyruszamy w kierunku wschodnim ul. Warszawską, mijając po prawej stronie bryłę kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz galerii handlowej, po czym skręcamy w prawo na przestronny deptak Pasażu Portowego. Jest to całkiem nowy element centrum Giżycka, powstały na obszarze dawnej, niemieckiej dzielnicy warsztatowo-magazynowej. Gustowna architektura pasażu kusi do spacerów i wypoczynku na ławeczkach przy fontannie lub tarasach kawiarenek. Nasza droga wiedzie ku brzegom jeziora Niegocin, gdzie dotrzemy z Pasażu Portowego kładką, przerzuconą nad ul. Kolejową i torowiskiem (fot. 31). Kładka jest też znakomitym punktem widokowym, a już niebawem będzie przedłużona o nadwodną estakadę z tarasem widokowym i zejściem na nadniegocińskie moło. Na lewo od zejścia z kładki zlokalizowane są budynki i keje największego na Mazurach, nowoczesnego **portu pasażerskiego Ekomarina** ze stanowiskami dla 138 jednostek pływających, zaopatrzonymi w źródła energii i system odbioru nieczystości.

Kapitanat i portowa tawerna, wraz z pomieszczeniami technicznymi i szkoleniowo-konferencyjnymi, zlokalizowana w nowoczesnie i stylowo zaprojektowanym budynku, dopełniają portowy klimat. W tym miejscu znajdował się niegdyś przedwojenny tartak. W por-

cie Ekomarina chętnie cumują „oldtimery” (fot. 32), tworzące Flotyłę Miasta Giżycka. Od zabytkowych łódek pobierana jest jedynie symboliczna opłata portowa.

Od strony zachodniej z akwenem Ekomariny sąsiaduje **basen portowy Żeglugi Mazurskiej (fot. 33)**, skąd **statkami „białej floty” można się udać w rejsy** po całych Wielkich Jeziorach Mazurskich: do Węgorzewa, Mikołajek, Rucianego-Nidy, albo też na krótsze wyprawy spacerowe po Niegocinie i Kisajnie. Idąc wzdłuż portowego nabrzeża wychodzimy na **giżyckie moło spacerowe** – największą tego typu budowlę na Mazurach. Giżyckie moło ma długość 406,94 m i ustępuje w Polsce jedynie sopockiemu. Umocniona, betonowa budowla nie biegnie prosto w wodę, jak konstrukcja w Sopocie, tylko po ok. 72 m zmienia kierunek na równoległy do brzegu jeziora, pełniąc rolę falochronu dla portu Żeglugi Mazurskiej oraz Ekomariny. Spacer po giżyckim moło, to jedna z ciekawszych atrakcji Giżycka (fot. 34). Od północnej strony możemy obserwować portową **krzątanicę statków i jachtów**, zaś od południowej otwiera się przed naszymi oczyma szeroki wodny przestwór jeziora Niegocin. Z kolei zimą jest to działająca wręcz **hipnotycznie śnieżno-lodowa dal**.

33

34

TARP GIŻYCKO EŻERŲ (PLIAŽAI BEI UOSTAI PRIE NEGOTINO EŻERO – ŁUCZAŃSKI KANALAS – CENTRAI PRIE KISAINO)

Iš Žalgirio Aikštės judame rytų kryptimi Warszawska gatve, dešinėje pusėje praeisime pro evangelistų-augsburgo bažnyčios pastatą bei prekybos centrą, po to pasuksime dešiniau į erdvią pėsčiųjų alėją Pasaż Portowy. Tai yra visiškai naujas Giżycko centro elementas, kuris atsirado teritorijoje anksčiau buvusio vokiečių dirbtuvių-sandėliavimo rajono. Skoninga pasažo architektūra tiesiog kviečia čia praleisti laiką besivaikstant bei ilsintis ant suoliukų prie fontano arba kavininių terasose. Mūsų kelias veda link Negotino ežero krantų, kur pateksime iš Pasaż Portowy pėsčiųjų tiltu, permestu virš Kolejowa gatvės bei geležinkelių bėgių (nuotr. 31). Pėsčiųjų tiltas taip pat yra puikiu apžvalgos tašku, o neužilgo bus pratęsta viršvandenine estakada su vaizdo terasa ir nulipimu į Negotino prieplauką. Nulipus nuo tilto po kairę pusę randasi pastatai ir krantinės didžiausio Mozūrijoje šiuolaikinio **keleivinio uosto Ekomarina** su 138 vietomis plaukiojantiems objektams, su įrengtais energijos šaltiniais bei purvo surinkimo sistemomis.

Kapitonų būstinė bei uosto taverna, kartu su techninėmis patalpomis bei mokymų-konferencijų salėmis, įkurtais naujoviškai bei stilingai suprojektuotame pastate, yra puikus uosto aplinkos priedas. Šioje vietoje kadaise buvo prieškarinė lentpjūvė. Ekomarina uoste mielai prisišvartuoja „oldtimeriai“ (nuotr. 32), kurie sukuria Giżycko miesto Flotilę. Nuo senoviškų valčių paimamas tikrai simboliškas uosto mokestis.

Iš vakarų pusės Ekomarinos vandens telkinio kaimynystėje yra **uosto Mozūrijos Būriavimo baseinas (nuotr. 33)**, iš kur „baltosios flotilės“ laivais galima išvykti į reisus visais Didžiaisiais Mozūrijos Ežerais: į Węgorzewo, Mikołajki, Ruciane-Nida, arba taip pat trumpesnes išvykas Negotino bei Kisaino ežerais. Einant palei uosto krantą išeiname į **Giżycko pėsčiųjų prieplauką** – didžiausią tokio tipo statinį Mozūrijoje. Giżycko prieplauka yra 406,94 metrų ilgio ir Lenkijoje yra antra pagal dydį po Sopoto prieplaukos. Sustiprintas betoninis statinys neįeina tiesiogiai į vandenį, kaip Sopoto konstrukcija, tiktai po apie 72 m. pakeičia savo kryptį į lygiagrečią ežero krantui, tuo pačiu atliekant molo funkciją Mozūrijos Būriavimo uostui bei Ekomarinai. Pasivaikščiojimas Giżycko prieplauka, tai viena įdomiausių Giżycko atrakcijų (nuotr. 34). Šiaurinėje pusėje galime stebėti **laivų ir jachtų uosto šurmulį**, o pietinėje mūsų akims atsiveria plati Negotino ežero erdvė. Žiemos laikotarpiu tai yra net **hipnotiškai veikianti sniego bei ledo toluma**.

35

Jezioro **Niegocin** to siódme, co do wielkości polskie jezioro (trzecie na Pojezierzu Mazurskim), swoją powierzchnią obejmujące obszar 26,04 km kw., przy maksymalnej głębokości – 39,7 m. Jest to obszerna, owalna niecka tzw. moreny dennej o 35 km linii brzegowej. Dookoła jeziora wiedzie **atrakcyjny szlak dla wypraw rowerowych**. Nazwa jeziora wywodzi się z rdzenia staropruskiego (Newotin, Nogothin, Newetejin), oznaczającego prawdopodobnie łysy, pozbawiony lasu oraz płaski brzeg. Ze względu na szeroką, otwartą dla działania wiatru i wygodną do manewrowania powierzchnię, Niegocin jest znakomitym akwenem do **uprawiania żeglarstwa (fot. 35)**. Każdego lata odbywają się na nim liczne regaty, kumulujące się w lipcu i sierpniu, m.in. podczas tzw. Giżyckiego Tygodnia Żeglarskiego. Zimą, o ile lodu nie przysypie zbyt gruba warstwa śniegu, Niegocin opanowują **kolorowe snowkity, skutery śnieżne, psie zaprzęgi**, i amatorzy **nordic walking**, ale przede wszystkim sympatycy **żeglarstwa i windsurfingu lodowego**. Holenderski mistrz bojerowy Wim van Acker, który w 1966 r. przywiózł do Giżycka pierwszy **śliz lodowy klasy DN**, stwierdził, iż jezioro Niegocin to jeden z najlepszych europejskich akwenów bojerowych. Doceniono to, lokalizując tutaj w 1994 r. 21. Bojerowe Mistrzostwa Świata w klasie DN (w 2013 r. rozgrywane tu były Bojerowe Mistrzostwa Europy w klasie DN oraz Międzynarodowe Bojerowe Mistrzostwa Polski w klasie Monotyp XV) **(fot. 36)**.

Okazuje się, że giżycka plaża miejska może być również wykorzystywana z powodzeniem w okresie zimowym. Podczas organizowanego zimą Wielkiego Święta Łodu mieszkańcy Giżycka i goście mogą pograć w **curling, poślizgać się na bojerach, iceboardach**, skuterach śnieżnych, czy pognać w śnieżną dal psim zaprzęgiem **(fot. 39)**. Uzdolnieni artystycznie biorą udział w **tworzeniu lodowych rzeźb**, zaś najodważniejsi – próbują na własnej skórze jak **temperaturę ma woda w przereźbli**.

Z mola możemy zejść wprost na giżycką **plażę miejską (fot. 37)** nad Niegocinem. Latem jest to nie tylko **miejsce plażowania i kąpieli**, ale również rozlicznych **impres kulturalno-rozrywkowych i sportowych**. Odbywały się tutaj m.in. rozgrywki finału Mistrzostw Polski w Siatkówce Plażowej Kobiet oraz wielkie koncerty rozrywkowe pod egidą ogólnopolskich stacji telewizyjnych i radiowych. W 2006 r. prezentowały się tutaj niezwykle licznie zebranej publiczności, piękne finalistki konkursu **Miss World**. Od 2010 roku do wodnych atrakcji nadniegocińskiej plaży dołączyły coroczne, emocjonujące **pokazy powietrzne**, wykonywane przez międzynarodowych mistrzów lotniczych w ramach imprezy Mazury AirShow **(fot. 38)**.

38

36

37

Negotino ežeras, tai septintas pagal dydį Lenkijoje ir trečias pagal dydį Mozūrijoje ežeras. Jo plotas tai 26, 04 km², maksimalus gylis - 39,7 metrai. Tai yra didžiulis ovalo formos įdubimas, turintis 35 km kranto linijos. Aplink ežerą veda **patrauklus maršrutas dviračių išvykoms**. Ežero pavadinimas kildinamas iš senovių Prūsijos kamieno (Newotin, Nogothin, Newetejn), reiškiančio, ko gero, pliką, neapaugusį mišku bei plokštą krantą. Negotino ežero paviršius yra platus, neužtvertas nuo vėjų bei labai patogus įvairiems manevrams, todėl Negotino ežeras yra labai tinkamu vandens telkiniu **buravimo sportui**. Kiekvieną vasarą čia vyksta daugybė **vandens varžybų (nuotr. 35)**, kurios daugiausia vyksta liepos bei rugpjūčio mėnesiais, taip pat ir Gižycko Buravimo Savaitės metu. Žiemos metu, jeigu ledo nepadengia labai storas sniego sluoksnis, Negotiną užkariauja **spalvoti snowkitai, sniego motociklai, kinomų šunų varžybos bei nornic walking** mėgėjai, bet, visų pirma, mėgėjai **ledo būriavimo bei windsurfingo**. Olandų čiuožimo meistras Wim van Acker, kuris 1966 metais pirmasis į Gižycką atvežė **čiuožimą ledu DN klasės**, nusprendė, kad Negotino ežeras yra vienas geriausių vandens telkinių, pritaikytų ledo čiuožimams. Tai buvo įvertinta, nes 1994 m. čia buvo suorganizuotos Pasaulio Ledo Čiuožymo DN klasėje Varžybos (2013 m. čia buvo suruoštos Europos Ledo Čiuožimo DN klasėje Varžybos ir Tarptautinės Ledo Čiuožimo Varžybos Lenkijoje XV Monotipas, **nuotr. 36**).

Iš prieklauskos galime tiesiai pakliūti į Gižycko **miesto pliažą (nuotr. 37)**, esantį prie Negotino ežero. Vasaros metu tai yra ne tik **maudynių bei deginimosi** vieta, tačiau čia vyksta daugybė įvairiausių **kultūrinių, pramoginių bei sporto renginių**. Čia, tarp kita ko, vyko atrenkamosios varžybos Lenkijos Čempionato Moterų Pliužo Tinklinio bei didieji pramoginiai koncertai vedami populiarių Lenkijos televizijos bei radijo stočių. 2006 m. čia priešais daugybę publikos puikavosi gražiosios **Miss World** finalistės. Nuo 2010 metų prie Negotino pliažų vandens atrakcijų prisijungė kasmetiniai **skrydžių pasirodymai**, atliekami tarptautinių skraidymo meistrų Mazury AirShow (**nuotr. 38**) renginio metu.

Pasirodo, jog Gižycko miesto pliažas sėkmingai gali būti naudojamas taip pat ir žiemą. Kasmetinės Didžiosios Ledo Šventės metu Gižycko gyventojai ir svečiai gali žaisti **curlingą, pačiuožinėti su ledėjusiu ežero paviršiumi**, taip pat ir su **iceboardais**, sniego motociklais, arba nuvykti į snieguotą tolumą pakinkytomis šunimis rogėmis (**nuotr. 39**). Turintys meno sugebėjimų gali dalyvauti ledo skulptūrų kūrime, o drąsiai – bando savo kūnu, kokios **temperatūros gali būti vanduo eketėje**.

Nadniedogocińska plaża oddzielona jest od miasta uroklivym, parkowym starodrzewem. Ten piękny park, sięgający nasypu linii kolejowej, przez całe lata łączył funkcje rekreacyjne z ideologicznymi. W czasach nazizmu nosił imię gauleitera Prus Wschodnich – Ericha Kocho, zaś w okresie PRL-u nadano mu imię Janka Krasickiego. Solidny gład narzutowy na jednym z trawników cierpliwie dźwigał kolejne tabliczki pamiątkowe, aż pod koniec XX stulecia przeniesiono go w całości do parku przy zamku giżyckim, gdzie upamiętnia obecnie Rogera Goemaere. Na polanie w pobliżu torów kolejowych ulokowany jest **skatepark**, gdzie można spróbować swoich sił na desce lub rolkach. Natomiast aleja, biegnąca w bezpośrednim sąsiedztwie plaży, wiedzie ku **portom i tawernom**, skupionym u ujścia Kanału Łuczajńskiego do Niedogocina. Najpierw natrafiamy na siedzibę **Międzyszkolnej Bazy Sportów Wodnych**, której zawodnicy osiągają wspaniałe wyniki sportowe – w 2010 r. startująca w barwach MBSW Giżycko załoga w składzie: Krzysztof Małecki (sternik) i Mikołaj Mickiewicz, zdobyła tytuł **Żeglarskich Mistrzów Świata w klasie Cadet**. Niedługo młodzi

żeglarze wykorzystywali na swoje szkoleniowe centrum stojący tutaj stylowy, drewniany budynek dawnej plażowej przebieralni, ale w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia zniszczył go pożar.

Port MBSW stał się znany w całym kraju dzięki popularnemu serialowi telewizyjnemu „**Przystań**”, ukazującemu przygody mazurskich ratowników wodnych. Tutaj mieściła się filmowa Baza „Przystań Giżycko” (fot. 40). Natomiast prawdziwa baza **Mazurskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego** mieści się obecnie na terenie portu Ekomarina, gdzie stacjonują **profesjonalne łodzie ratunkowe i wodne karetki pogotowia**. To z tej centrali mazurscy ratownicy rozciągają opiekę nad bezpieczeństwem wodniaków na całym szlaku Wielkich Jezior Mazurskich. Ta opieka okazała się szczególnie potrzebna w sierpniu 2007 r., kiedy nagle uderzyła tutaj wichura o niespodziewanej sile, zwana „**białym szkwałem**”. Osiągający 12 stopni w skali Beauforta wiatr przewrócił i zatopił kilkadziesiąt jachtów.

BAZA „PRYZSTAŃ” GIŻYCKO

Negotino plažas nuo miesto yra atskirtas nuostabių, senaisiais medžiais apaugusių parku. Šis gražus parkas, siekiantis geležinkelio bėgių liniją, ilgus metus jungė savyje poilsio bei ideologines funkcijas. Nacių laikais buvo vadinamas Rytų Prūsijos gauleiterio Eriko Kocho vardu, o LLR metu jam suteiktas Janko Krasickio pavadinimas. Didžiulis akmuo, vienoje iš vejų, kantriai eksponuodavo vis kitas atminimo lentas, kol XX šimtmečio pabaigoje buvo pemeštas į parką prie Giżycko pilies, kur dabar stovi Rogerio Goemaero atminčiai. Pievoje, netoliese geležinkelio bėgių yra pastatytas **skateparkas**, kur galima išbandyti savo jėgas su riedučiais arba riedlente. Tuomet alėja, esanti artimoje kaimynystėje su plažu, veda link **uostų bei tavernų**, susikaupusių prie Giżycko kanalo santakos į Negotino ežerą. Visų pirma čia aptinkame **Tarpmokyklinės Vandens Sportų Bazės** buveinę, kurios auklėtiniai pasiekia puikius sporto rezultatus – 2010 m. startuojanti šios Bazės spalvose įgula (jos sudėtyje Krzysztof Małecki (vairininkas) bei Mikołaj Mickiewicz) iškovojo titulą **Pasaulio Būriavimo**

Čempionų Cadet klasėje. Kadaisė jauni būriautojai kaip savo mokymo centrą naudodavo čia stovintį stilingą medinį plažo rūbinės pastatą, bet praeito šimtmečio septyniasdešimtais metais jis buvo sunaikintas gaisro metu.

Tarpmokyklinės Vandens Sportų Bazės uostas tapo žinomas visoje šalyje dėka populiarus seriale „**Przystań**“ (Uostas), parodančio Mozūrijos vandens gelbėtojų nuotykius. Čia buvo filmavimo Bazė „Giżycko uostas“ (**nuotr. 40**). Tuomet tikroji Mozūrijos Savanorių Greitosios Pagalbos bazė šiuo metu randasi Ekomari-na uosto teritorijoje, kur yra **profesionalios gelbėjimo valtyys bei vandens greitosios pagalbos transportas**. Tai būtų iš šios centralės Mozūrijos gelbėtojai rūpinasi saugumu visų žmonių, esančių Didžiųjų Mozūrijos Ežerų trasoje. Ši globa tapo ypatingai reikalinga 2007 metų rugpjūčio mėnesį, kai netikėtai buriautojus užklupo labai stiprus vėsus, vadinamas „**białym szkwałem**“ (baltasis škvalas). Vėjas, siekdamas 12 laipsnių Beauforto skalėje apvertė ir nuskandino keliasdešimt jachtų.

Z portu MBSW już tylko krok do żeglarskiego centrum Giżycka, w jakie latem przekształca się **przystań jachtowa i tawerny** u ujścia Kanalu Giżyckiego (Łuczańskiego) do jeziora Niegocin. Swoją charakterystyczną, ryglową architekturą (tzw. murem pruskim) wyróżnia się tutaj podcieniowy budynek dawnego schroniska młodzieżowego, wybudowanego w 1929 r. (**fot. 41**) W okresie powojennym mieściło się w nim schronisko PTTK oraz siedziba **Klubu Działalności Podwodnej „Płetwal”**. U samego wylotu kanału na Niegocin funkcjonuje **betonowy pirs**, który jest **tradycyjnym miejscem spacerów**, zwłaszcza tych o zachodzie słońca, a jednocześnie spełnia rolę falochronu dla przystani jachtowej, w której zatrzymuje się większość żaglówek, przepływających się z południa na północ szlaku Wielkich Jezior Mazurskich.

Tutaj kładzie się maszty, aby móc wpłynąć na Kanał Łuczański i najwygodniej oczekuje na otwarcie **przeprawy pod mostem obrotowym**, a przy okazji można coś zjeść i wypić w funkcjonujących na samej linii brzegowej tawernach.

W ostatnich latach ulokowała się tu również **przystań czarterowa szybkich łodzi hybrydowych oraz tzw. hausbootów** – mieszkalnych motorówek, dostępnych do wynajęcia bez potrzeby posiadania uprawnień motorowodnych. Po drugiej stronie kanału wyniosły maszty swojej „latarni jeziorowej” sygnalizuje wejście do obszernego basenu portowego **Mazurskiego Jacht Klubu LOK (fot. 42)**, dawniej siedziby pierwszego mazurskiego klubu żeglarskiego „Masovia”.

Šis Tarpmokyklinės Vandens Sportų Bazės uosto lieka vos vienas žingsnis iki Giżycko buriavimo centro, kuriuo vasaros metu tampa **jachtų priplauka bei tavernos** Giżycko (Łuczanskiiego) kanalo santakoje su Negotino ežeru. Savo charakteringa fachtverkine architektūra (taip vad. Prūsų siena) išsiskiria čia senojo jaunimo nakvynės namo pastatas, kuris buvo pastatytas 1929 m. **(nuotr. 41)**. Pokario metais jame buvo įkurta PTTK pastogė bei **Povandeninės Veiklos Klubas „Pletwal“** būstinė. Pačiame kanalo susijungimo su Negotino ežeru gale funkcionuoja **betoninė priplauka**, kuri yra **tradicinė pasivaikščiojimų vieta**, ypač tų saulėlydžio metu, o tuo pačiu vaidiną molo rolę jachtų priplaukai, kurioje sustoja dauguma jachtų, plaukiančių iš pietų link šiaurės Didžiųjų Mozūrijos Ežerų maršrutu. Čia **guldomi stiebai**, kad galima būtų įplaukti į Giżycko kanalą bei ramiausiai laukiama, kol bus **atidarytas kelias po pasukamu tiltu**, prie progos galima kažko užkasti bei išgerti veikiančiose pačioje krantinėje tavernose.

Paskutiniaisiais metais čia atsirado **greitųjų čarterinių hibridinių valčių bei taip vadinamų hausbootų** priplauka. Tai gyvenamosios motorinės valty, kurias galima išsinuomoti netgi neturint licenzijos vandens sportams. Kitoje kanalo

pusėje aukštas savotiško „ežero švyturio“ stiebas apšviečia įėjimą į **Mozūrijos jachtų Klubą LOK (nuotr. 42)**, senąją Mozūrijos pirmo buriavimo klubo „Masovia“ būstinę.

Kanał Giżycki (Łuczański) (fot. 43) jest najstarszym kanałem powstałym w ramach udrożnienia żeglugi na Wielkich Jeziorach Mazurskich. Przekopano go w latach 1765-1772, wykorzystując istniejące koryto strugi łączącej Niegocin z niewielkim jeziorem Wojsak. Kanał ma długość 2,13 km oraz głębokość sięgającą 1,9 m. Oczyszczono go gruntownie i pogłębiono w latach 40. XIX wieku. Łączy on jezioro **Niegocin z jeziorem Kisajno**, będącym wysuniętym najdalej na południe akwenem zespołu Mamr – drugiego pod względem wielkości jeziora Polski. Kanał oddziela od centrum zachodnią część miasta, zwaną „Wyspą Giżycką” – obszar otoczony wodami jezior: Niegocina, **Kisajna i Tajt** oraz linią kanałów: Giżyckiego (Łuczańskiego), Niegocińskiego (Wilkaskiego) i Pięknogórskiego. Jest to bardzo ruchliwy latem szlak przeprawowy pomiędzy północnymi i południowymi akwenami Wielkich Jezior Mazurskich.

Ruszając wzdłuż nabrzeża kanału w kierunku północnym, przechodzimy przez niewielki **plac Andrzeja „Balona” Tarasiewicza** – legendarnego instruktora swobodnego nurkowania – wychowawcy pokoleń mazurskich pletwonurków, współtwórcy Stowarzyszenia „Wspólnota Mazurska” i działacza PTTK, po czym docieramy do mostu kolejowego zbudowanego w 1868 r. Za mostem kolejowym wkraczamy na **szeroką promenadę ul. Nadbrzeżnej** – ulubione miejsce **weekendowych spacerów** giżycczan, zamieniające się latem w gwarny, turystyczny deptak z widokiem na nieustającą **paradę jednostek pływających**, pokonujących wody kanału. Mijamy położony na drugim brzegu zamek i most obrotowy po czym dochodzimy do pieszej kładki, przeruconej wysoko nad lustrem wody, skąd ściele się ładny widok.

Giżycko kanalas (Łuczański) (nuotr. 43) yra pirmasis kanalas, atsiradęs dėl praplėtimo buriavimo kelių Didžiuosiuose Mozūrijos Ežeruose. Jis buvo iškastas 1765-1772 metais, išnaudojant srauto vagą, jungiančią Negotino ežerą su nedidoku ežerų Wojsak. Šis kanalas yra 2,13 km ilgio bei 1,9 m gylio. Jis buvo pilnai išvalytas bei pagilintas XIX a. 40-ais metais. Jis jungia **Negotino ežerą su Kisaino**, kuris yra labiausiai į pietūs atsitraukusiu visų Mamro vandens telkinių – o taip pat yra didžiausiu ežerų visoje Lenkijos teritorijoje. Kanalas atskiria nuo miesto centro vakarinę miesto dalį, vadinamą „Giżycko Sala“ – teritoriją apsupta vandenų ežerų Negotino, **Kisaino ir Tajt**, o taip pat linija kanalų: Giżycko (Łuczańskiego), Negotino (Wilkaskiego) ir Pięknogórski. Vasaros metu tai yra labai judrus perkėlų kelias tarp šiaurinių bei pietinių Didžiųjų Mozūrijos Ežerų vandens telkinių.

Keliaujant kanalo krantu šiaurės kryptimi, praeiname nedidelę **aikštę Andrzeją „Balona“ Tarasiewiczą** – legendinio laisvojo nardymo instruktoriaus – auklėtojo Mozūrijos nardymo kartų, bendrakūrėjo Asociacijos „Mozūrijos Bendrija“ bei veikėjo PTTK, vėliau prieiname prie geležinkelio tilto, pastatyto 1868 m. Už geležinkelio tilto įžengiame į plačią **Nadbrzeżnej gatvės promenadą** – mėgstamiausią Giżycko gyventojų **savaitgaliųjų pasivaikščiavimo vietą**, vasarą virstančią triukšminga turistų pėsčiųjų pasivaikščiavimo gatve. Joje būdami galime stebėti nenustojantį **plaukiojančių objektų parodą**. Praeiname esančią kitame krante pilį bei pasukamą tiltą, po ko prieiname prie pėsčiųjų tilto, esančio aukštai virš vandens paviršiaus, iš kur tęsiasi nuostabus vaizdas.

Po prawej stronie za kładką stoi budynek, wybudowany w 1920 r. jako willa rodziny Schulz – właścicieli uruchomionej w 1899 r. **stoczni, produkującej jachty żaglowe i motorowe oraz stateczki i barki** pływające po jeziorach mazurskich. Nieco dalej, na wysokości niewielkiej kładki, otwiera się widok na położony po przeciwległej stronie kanału obszerny basen portowy dawnej stoczni Schulza (**fot. 44**), a obecnie bazy remontowej i zimowej przedsiębiorstwa Żegluga Mazurska. Idąc dalej wschodnim nabrzeżem kanału dochodzimy do masywnej, betonowej konstrukcji mostu drogowego na tzw. szosie obwodowej. Obwodnicę miasta, wraz z tym mostem, pobudowano w latach 1939-1940.

Za mostem obwodowym po prawej stronie kanału rozciągają się ogródki działkowe. Po chwili dojdziemy do **drewnianego mostku na dawnej Wojsackiej Strudze** – do tego miejsca przy budowie Kanału Giżyckiego (Łuczańskiego) wykorzystano koryto istniejącego wcześniej cieką wodnego. Za mostkiem stoi stary, omszały głaz pamiątkowy (**fot. 45**), który przetransportowano w 1913 r. z wyspy Gilmy na Jeziorze Dobskim i ustawiono tutaj na cześć Friedricha Dewischeita (1805 – 1884) – poety i kompozytora, autora pieśni „Wild flutet der See” (Dziko szumi jezioro), która stała się nieoficjalnym hymnem wschodniopruskich Mazur. W czasach międzywojennych rybacy, **powracający tędy z połowów** na Mamrach, zdejmowali przed owym kamieniem czapki, traktując go również jako miejsce pamięci o tych, którym nie udało się powrócić, bowiem pochłonął ich wodny żywioł.

Dešinėje pusėje už pėsčiųjų tilto yra nedidelis pastatas, pastatytas 1920 m., kaip vila šeimos Schulz – šeiminių 1899 metais pradėjusios veikti laivų **statyklos, gaminančios burlaivius bei motorines jachtas ir laivelius**, plaukiojančius Mozūrijos ežeruose. Truputį toliau, ties nedideliu pėsčiųjų tiltu, atsiveria vaizdas į esantį priešingoje kanalo pusėje didelį senosios Schulzo **(nuotr. 44)** laiku statyklos baseiną, o šiuo metu – Mozūrijos Buriavimo įmonės remonto bei žiemos bazę. Einant toliau rytiniu kanalo krantu prieiname prie masyvios betoninės kelio tilto konstrukcijos, taip vadinamo aplinkkelio trasoje. Miesto aplinkkelį kartu su šiuo tiltų pastatė 1939-1940 metais.

Už aplinkkelio tilto dešiniajame kanalo krante tęsiasi sodų sklypai. Po valandėlės prieisime prie **medinio tiltuko senoje Wojsacka Struga** – šioje vietoje Gižycko (Łuczanskiiego) Kanalo statybos metu panaudota jau esanti vandens srovės vaga. Už tiltuko randasi senas, apaugęs kerpėmis atmintinis akmuo **(nuotr. 45)**, kuris buvo atvežtas 1913 m. iš Gilmo salos Dobskie ežere ir pastatytas čia Friedricho Dewischeito (1805-1884) garbei – poeto bei kompozitoriaus, autoriaus dainos „Wild flutet der See“ (Laukinis ežero šurmulyš), kuri tapo neoficialiu Rytprūsių Mozūrijos himnu. Tarpukario metais žvejai, **grįžtantys čionai iš žvejybų** Mamruose, nusiimdavo prieš šį akmenį savo kepures, nes laikė jį atminties vieta tų, kuriems nepavyko sugrįžti iš panašių išvykų, nes juos pasiglemžė vandens stichija.

Na przeciwnym brzegu kanału rozciąga się osiedle mieszkaniowe, rozbudowane w latach trzydziestych ubiegłego stulecia. Wzdłuż brzegu ciągnie się charakterystyczna zabudowa jednorodzinna tzw. kochówek (**fot. 46**). Nazwa ta pochodzi od nazwiska faszystowskiego gauleitera Prus Wschodnich – Ericha Kocha, który wprowadzał na Mazurach nazistowską politykę socjalną. **Kochówki** pozwalały robotnikom rolnym i leśnym na posiadanie własnego domku z ogródkiem w oparciu o niskoprocentowe, państwowe pożyczki. Budowane były według standardowego projektu na planie prostokąta o powierzchni ok. 50 m kw., jako murowane budyneczki o dwuspadowym dachu, którego kąt nachylenia nie przekraczał 45 stopni, spłaszczonym u dołu i wspartym na murowanym gzymsie.

Dochodzimy do ostatniego mostu na Kanale Łuczańskim (Giżyckim) – przebudowanego w okresie międzywojennym z konstrukcji drewnianej na betonową tzw. Mostu Pierkunowskiego. Po chwili dotrzemy do **skupiska hoteli i przystani jachtowych** rozlokowanych wokół północno-zachodnich brzegów zatoki Tracz jeziora Kisajno, do której uchodzi Kanał Łuczański (**fot. 47**). Są tutaj **dogodne kąpieliska, liczne punkty czarteru sprzętu wodnego oraz gościnne tawerny**, a z pomostów rozciąga się przestronny widok na jezioro, który szczególnie polecamy o zachodzie słońca.

Priešingame kanalo krante tęsiasi gyvenvietė, pradėta statyti trisdešimtais metais praeito šimtmečio. Prie pat kranto matome charakteringus vienos šeimos gyvenamuosius pastatus, taip vad. Kocho statiniais **(nuotr. 46)**. Šis pavadinimas suteiktas jiems nuo fašistų Rytų Prūsijos gauleiterio – Eriko Kocho – pavardės, kuris Mozūrijoje įvedė nacių socialinę politiką. **Kocho pastatai** suteikdavo galimybę žemės ūkio bei miškininkystės darbininkams turėti savo asmeninį namuką su daržu, paimant jo įsigijimui valstybinę paskolą su nedidele marža. Šie namai buvo statomi pagal standartinį projektą. Jo bazė buvo stačiakampis apie 50 m² paviršiaus, mūrinės sienos bei dengtas buvo dvišlaičiu stogu, kuriuo

nuolydžio kampas negalėjo viršyti 45 laipsnių, plokščias apačioje bei paremtas mūrine atbraila.

Pagaliau prieiname prie paskutiniojo Giżycko kanalo tilto, kuris tarpukario metais buvo perstatytas iš medinės į mūrinę konstrukciją, taip vad. Mostu Pierkunowskiego. Po kelių minučių praeisime prie **viešbučių bei jachtų priplaukų susibūrimo**, kurie yra išsidėstę aplink šiaurės-vakarų įlankos Tracz pakrantę, esančią Kisaino ežere, į kurią įteka Łuczański Kanalas **(nuotr. 47)**. Čia yra **patogūs paplūdimiai, daugybė vandens sporto įrangos nuomos punktų bei sventingos tavernos**, o nuo tiltų tęsiasi erdvus ežero vaizdas, kuris ypatingai atrodo saulėlydyje.

Poracając na Most Pierkunowski, kierujemy się dalej aleją Wojska Polskiego, wzdłuż poniemieckich koszar, użytkowanych obecnie przez gżyzki garnizon WP. Po osiągnięciu ronda powinniśmy skrócić w prawo i po chwili dojdziemy do ul. Moniuszki. W dole po drugiej stronie ulicy leży jezioro Popówka Mała, a za nim rozciąga się stadion gżyzkiego **Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, boiska piłkarskie**, a także **korty tenisowe**. Vis a vis stadionu znajduje się wejście do Ośrodka Przygotowań Olimpijskich **Centralnego Ośrodka Sportu**. Na obszernym, w większości zadrzewionym obszarze przy południowym brzegu jeziora Kisajno znajduje się cały **kompleks nowoczesnych obiektów sportowych i wypoczynkowo-rekreacyjnych z halą sportowo-widowiskową, hotelami, domkami campingowymi, kąpieliskiem, wypożyczalnią sprzętu wodnego, portem jachtowym**. Ze skarpy nad kąpieliskiem i tarasu zlokalizowanej tam restauracji, rozpościera się **wspaniały widok na zatokę Tracz i jezioro Kisajno (fot. 48)**. Przylegające do ośrodka **tereny leśne** są idealną przestrzenią dla uprawiania **jazdy konnej**. Gżyzki COS jest z powodzeniem wykorzystywany do wypoczynku i treningu przez reprezentantów Polski, ale odbywają się tu też oficjalne imprezy, takie jak np. Indywidualne Mistrzostwa Polski w Gimnastyce Artystycznej w 2012 r.

Spacerkiem wzdłuż brzegu jeziora Kisajno możemy przejść na teren kolejnego ośrodka wypoczynkowo-sportowego nad Kisajnem – Międzynarodowego Centrum Żeglarstwa i Turystyki Wodnej (dawny „**Almatur**”). Jest to obiekt wręcz legendarny wśród pokoleń polskich studentów, a **wielkie oczy**, wymalowane na kapitanacie portu jachtowego od lat 60. ubiegłego stulecia wskazują żeglarzom płynącym z północy, iż zbliżają się do gościnnych przystani Gżyzka (**fot. 49**). W „almaturowskim” hangarze spoczywa kadłub „**Rekina**” – legendarnego jachtu, który zagrał w debiutanckim **filmie Romana Polańskiego – „Nóż w wodzie”**. Z pomostów przystani widać w całej krasie upstrzone wyspami Kisajno.

Jezioro Kisajno (fot. 50) to drugie z wielkich gżyzkich jezior, stanowiące południową odnogę kompleksu wodnego jeziora Mamry. Jezioro ma powierzchnię 18,96 km kw. i osiąga głębokość 25 m. Znajduje się na nim **14 wysp**, których zgrupowanie w zachodniej części jeziora tworzy **niezwykle malowniczy, pełen zatok i cieśnin, Łabędzi Szlak** – warto tam pobuszować **kajakiem lub żaglówką**, albo wybrać się na regularny **rejs spacerowy statkiem „białej floty”** z Gżyzka, przy czym trzeba pamiętać, że wszystkie wyspy są **rezerwatami przyrody** i wstęp na nie jest zabroniony.

Grįžtant į Pierkunowski Tiltą toliau einame alėjos Wojska Polskiego kryptimi, išilgai buvusių vokiečių kariuomenės, šiuo metu naudojamų Giżycko LK garnizono. Priėjus prie žiedo turime pasukti dešinėn ir po kelių minučių prieisime prie Moniuškos gatvės. Apačioje, kitoje gatvės pusėje randasi ežeras Popówka Mała, o už jo tęsiasi stadionas Giżycko **Miesto Sporto ir Rekreacijos Centro, futbolo laukai bei teniso kortai**. Vis a vis stadiono yra įėjimas į Olimpijų Pasirengimų Centrą – **Pagrindinį Sporto Centrą**. Plačioje, didžiąja dalimi apaugusioje medžiais teritorijoje prie pietinio Kisaino ežero kranto randasi visas **kompleksas naujoviškų sporto bei poilsio-rekreacijos centrų su sporto-rėnginių sale, viešbučiais, kempingo namukais, paplūdimiu, vandens sporto įrangos nuoma, jachtų uostu**. Nuo virš paplūdimio esančio urvo ir ten esančio restorano terasės atsiveria **puikus vaizdas į Tracz įlanką bei Kisaino ežerą (nuotr. 48)**. Šio objekto **kaimynystėje** esantys plotai yra idealia vieta **žirgų jodinėjimo** sportui. Giżycko Pagrindinis Sporto Centras yra sėkmingai naudojamas treniruotėms bei poilsiui Lenkijos sporto šakų reprezentantams. Jame taip pat vyksta oficialūs sporto renginiai, tokie kaip pvz. Individualios Lenkijos Varžybos Sportinėje Gimnastikoje, vykusios 2012 metais.

Bevaikštinėjant Kisaino ežero pakrante galime patekti į kitą poilsio bei sporto centrą prie Kisaino – Tarptautinį Buravimo bei Vandens Turizmo Centrą (seniau buvęs „Almatur“). Tai yra beveik legendinis objektas Lenkijos studentų kartų atžvilgiu, o **didžiulės akys**, nutapytos ant jachtų uosto kapitonų būstinės pastato, nuo praeito šimtmečio 60 metų nurodo plaukiantiems iš šiaurės jūreiviams, kad artinasi jie prie svetingo Giżycko uosto (**nuotr. 49**). „Almaturo“ angare ilsisi legendinės jachtos „Rekin“ (ryklis) korpusas. Šis jachtas vaidino **Romano Polanskio debiutiniame filme – „Nóz w wodzie“** (peilis vandeny). Nuo uosto tiltų matome Kisainą pilname jo grožyje – nusėtą daugelio salų.

Kisaino ežeras (nuotr. 50), tai antras pagal dydį Giżycko ežeras, kuris yra pietine Ežero Mamrai vandens telkinio atšaka. Ežeras užima 18,96 km² paviršiaus plotą, jo gylis siekia net 25 metrus. Jame randasi **14 salų**, kurių susikaupimas vakarinėje ežero dalyje sudaro nepaprastai **spalvingą, pilną įlankų bei sąsiaurių Gulbių Taką** – jame verta paplaukioti **baidare arba jachta**, arba išvykti į reguliarųjį **reisą keleiviniu „baltosios flotilės“ laivu** iš Giżycko miesto. Be to, reikia prisiminti, jog visos salos **yra gamtos draustiniu** ir įėjimas į jas yra uždraustas.

50

GIŻYCKO Z GÓRY (WIEŻA CIŚNIEŃ – ALEJA LIPOWA – LAS MIEJSKI)

Na wschód od Placu Grunwaldzkiego prowadzi główna arteria Giżycka – ul. Warszawska. Na wysokości skrzyżowania z ul. Kętrzyńskiego w prawo odbiega przestronny **Pasaż Portowy**, łączący centrum miasta, poprzez kładkę nad torami kolejowymi, z **portem pasażerskim Ekomarina** nad jeziorem Niegocin. Nieco dalej w przedwojennej zabudowie północnej pierzei ul. Warszawskiej wyróżnia się niewielka **kamieniczka, oznaczona nr 17**, ustawiona na wysokim ganku szczytem do ulicy (**fort. 51**). Pochodząca z pierwszej połowy XIX stulecia budowla świadczy o dawnym poziomie ulicy, która pierwotnie biegła na wysokości wejścia do budynku. Podczas przebudowy obecnej ul. Warszawskiej w 1866 r. zniwelowano znajdujące się tutaj wzgórze – różnicę poziomów widać właśnie po wysokości ganku owej kamieniczki. Za czasów niemieckich mieściła się w niej piekarnia Ottona Regelskiego, zaś od lat dziewięćdziesiątych XX stulecia jest to siedziba Stowarzyszenia „Wspólnota Mazurska”. Mieściła się tu również kultowa kawiarenka Jazz Club Galeria – miejsce wielu ciekawych **wernisaży, spotkań oraz występów popularnych artystów**. Obecnie kamieniczka jest remontowana po pożarze. Na budynku obok znajduje się tablica pamiątkowa ku czci historyka i rewidynatora polskości Mazur – Wojciecha Kętrzyńskiego (1838-1918, **fort. 52**), który urodził się w stojącym tu niegdyś domu.

Nieco dalej do ul. Warszawskiej przylega obszar dawnego cmentarza. W latach 70. ubiegłego stulecia, z jego południowej, graniczącej z ulicą części, usunięto nagrobki, splantowano grunt i wytyczono nowe aleje, tworząc park. Ze względu na powojenne pochówki polskich osadników, zachowano północną część cmentarza, zawierającą m.in. pomnik i kwatery żołnierskie z pierwszej wojny światowej. Park zrewitalizowano w 2012 r., od strony ul. Warszawskiej ozdabiając go fontanną. Podczas prac przy jej budowie natknięto się na szczątki ludzkie, które spoczną w ossuarium, upamiętniającym pokolenia mieszkańców Lötzen (niemiecka nazwa Giżycka) – ewangelików, katolików i Żydów (w części zachodniej cmentarza zlokalizowany był kirkut).

Na wysokości parku od ul. Warszawskiej odbiega w kierunku południowym **ul. Dąbrowskiego**, zabudowana ładnymi, eklektycznymi kamieniczkami z przełomu XIX i XX w. Warto zboczyć, aby je obejrzeć, a szczególnie reprezentacyjną willę rodziny Lehmann, wystawioną w 1897 r. (**fort. 53**) – w pieczołowicie odrestaurowanym budynku mieści się obecnie hotel.

GIŽYCKO MIESTAS IŠ VIRŠAUS (SLĖGIO BOKŠTAS – LIEPŲ ALĖJA – Miesto miškas)

Rytų kryptimi nuo Žalgirio Aikštės veda pagrindinė Gižycko arterija – Warszawska gatvė. Sankryžos su Kętrzyrskiego gatve aukštyje dešinėje pusėje lieka erdvus **Uosto Pasažas**, jungiantis miesto centrą su **keleiviniu uostu Ekomarina** (prie Negotino ežero) vos pėsčiųjų tiltu, permestu virš geležinkelio bėgiais. Truputi toliau, iš prieškarinių statinių, esančių šiaurinėje Warszawska gatvės dalyje išsiskiria nedidelis **namas, pažymėtas nr. 17**, su aukšta veranda, priekiu į gatvės pusę (**nuotr. 51**). Pastatas kilęs iš XIX amžiaus pirmosios pusės rodo pirminį gatvės lygį, kuri anksčiau buvo ties jėjimu į šį pastatą. 1866 metais perstatant esančią Warszawska gatvę čia esanti palėnė buvo sunaikinta – aukščių skirtumas būtų ir matomas šio pastato verandos aukštyje. Vokiečių laikais šiame name buvo įsikūrusi Ottono Regelskio kepykla. O nuo XX a. devyniasdešimtųjų metų čia yra Asociacijos „Mozūrijos Bendrija“ būstinė. Čia taip pat kadaise buvo kultinė kavinė Jazz Club Galeria – daugelio įdomių **parodų vieta, susitikimų bei populiarių artistų pasirodymų punktas**. Šiuo metu namas yra remontuojamas po gaisro. Ant šalia stovinčio pastato yra atmintinė lenta istoriko bei lenkiškumo atkūrėjo Mazur – Wojciecha Kętrzyrskiego (1838-1918) garbei (**nuotr. 52**), kuris gimė kadaise čia buvusiam name.

52

Truputi toliau prie pat Warszawska gatvės yra senųjų kapinių teritorija. Praėjusio šimtmečio 70 metais iš šių kapinių pietinės, prigludusios prie gatvės, pusės pašalinta antkapiai, perkasta žemę ir pažymėta naujas alėjas, kuriant parką. Dėl po karo čia laiduojamų Lenkijos gyventojų, liko išsaugota šiaurinė kapinių dalis, kurioje yra tarp kt. paminklas bei kapai kareivių iš pirmojo pasaulinio karo. Parkas buvo atnaujintas 2012 metais, nuo Warszawska gatvės jį puošiant fontanu. Vykdamas jo statybos darbus aptikta žmonių palaikus, kuriuos patalpina specialioje urnoje, atmenančioje Lötzen (vokiškas Gižycko miesto pavadinimas) gyventojų kartas – evangelikus, katalikus ir Žydus (vakarinėje kapinių dalyje buvo aptiktos jų laidojimo vietos).

Parko aukštyje nuo Warszawska gatvės pietų kryptimi atsišakoja **Dąbrowskiego gatvė**, apstatyta gražiais, eklektiškais statiniais XIX a. pradžios bei XX a. pabaigos. Verta paeiti į šoną, kad juos pamatyti, o ypač reprezentacinę vilą Lehmann giminės, pastatytą 1897 m. (**nuotr. 53**) – kruopščiau atrestauruotame pastate šiuo metu yra viešbutis.

53

Kierujemy się dalej ul. Warszawską na wschód. Warto zwrócić uwagę na ciekawą sztukaterię frontonu jednej z zabytkowych kamieniczek po prawej stronie ulicy (fot. 54). Po chwili dojdziemy do masywnego budynku sądu wybudowanego w 1865 r., naprzeciwko którego stoi budynek Domu Pomocy Społecznej, będący zmodernizowaną współcześnie wersją niemieckiego „domu pogodnej starości” (Feierabendhaus) z 1869 r.

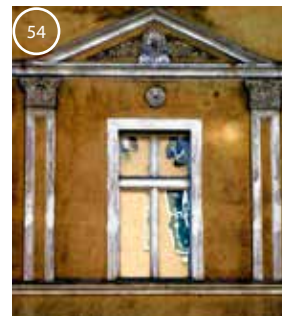
Przy skrzyżowaniu ul. Warszawskiej z ulicami: Bohaterów Westerplatte i Wodociągową wznosi się pagórek, na którym stoi dawna **Wieża Ciśnień** zbudowana w 1900 r. na wzór gotyckiej baszty zamkowej (fot. 55). Obiekt ten w ostatniej dekadzie XX w. przestał pełnić swoją rolę. Obecnie dawna wieża ciśnień to **znakomity punkt widokowy. Z wysokości 162 m n.p.m** podziwiać można **pejzaż miasta (fot. 56) i jeziora Niegocin**. W południowo-wschodniej stronie wodnej przestrzeni Niegocina widać niewielką wyspę (fot. 57) – to Grajewska Kępa, zwana też **Wyspą Francuską i Wyspą Miłości**. Z tym niewielkim skrawkiem lądu wiąże się pewna **legenda**. Jest to opowieść o dwóch francuskich żołnierzach napoleońskiej Wielkiej Armii, którzy pod koniec srogiej zimy 1812/1813 roku dotarli spod Moskwy nad skute lodem mazurskie jezioro. Ostatkiem sił dowlekli się do kępy drzew, tkwiącej w białej pustaci, i padli tu bez czucia. Tak ich znalazła Anorta, piękna dziewczyna z pobliskiej wsi, która wybrała się właśnie na łód po trzcinę. Czulego było dziewczę serca, więc rozpalila ogień, ogrzała przemarzniętych, dała łyknąć gorzałki ze swego podręcznego bukłaczka i obiecała, że wróci. Jako, że Prusacy przestali być właśnie sojusznikiem Napoleona, robiła to w całkowitej tajemnicy. W tajemnicy też, nawet przed koleżankami, zastanawiała się, czy kocha dystyngowanego, choć obdartego, porucznika, czy też jego przystojnego adiutanta. Kiedy lody puściły, podkradła nocą rybacką łódkę, aby podrzucić im trochę jadła i kobiecego ciepła. W tej samej łódce francuscy żołnierze przepawili się któreś nocy na zachodni brzeg i powędrowali dalej, do swojej utęsknionej, słodkiej Francji. Tajemnica nigdy się nie wydała, choć kiedy Helmutowi z Grajwa zaczęło przechodzić oszaleńcze powodu nagłych i niespodziewanie namiętnych zalotów pięknej Anorty, zaczął się zastanawiać skąd w taki szybki sposób został ojcem niezwykle smagłoskórych i czarnoookich bliźniąt. Poszło to w końcu na karb niezwykle słonecznego lata. Dopiero na łożu śmierci wyznała Anorta swoim synom kim był ich ojciec. I to oni, na jego cześć, nazwali wyspę na jeziorze Wyspą Francuską.

Toliau einame Warszawska gatve rytų kryptimi. Verta atkreipti dėmesį į įdomų fronto tinką vieno iš pastatų dešinėje gatvės pusėje (**nuotr. 54**). Po kurio laiko prieisime prie masyvaus teismo pastato, pastatyto 1865 m., priešais kurį stovi Socialinės Pagalbos Namų pastatas, esantis sumoderninta versija vokiško „giedros senatvės namo“ (Feierabendhaus) iš 1869 metų.

Prie sankryžos Warszawska gatvės su gatvėmis Bohaterów Westerplatte ir Wodociągowa yra kalniukas, kuriame randasi senovinis **Slėgių Bokštas**, pastatytas 1900 m. pagal gotiško pilies bokšto pavyzdį (**nuotr. 55**). Šis objektas paskutiniajame XX a dešimtmetyje nustojo vykdyti savo funkcijas. Dabartiniu metu senasis Slėgių Bokštas yra **puikiu apžvalginiu tašku**. Iš 162 m. virš jūros lygio aukščio galima stebėti **miesto panoramą (nuotr. 56) bei Negotino** ežero vaizdą. Negotino ežero ryt pietinėje dalyje matoma nedidelė sala (**nuotr. 57**) – tai Grajewska Kępa, kitaip vadinama **Prancūziška Sala arba Meilės Sala**. Su šiuo nedidoku žemės lopinėliu yra susijusi viena **legenda**. Tai yra pasakojimas apie du Napoleono Didžiosios Armijos prancūziškus kareivius, kurie šaltos 1812/1813 metų žiemos pabaigoje atvyko iš Maskvos iki sukaustyto ledu Mozūrijos ežero. Iš paskutiniųjų jėgų prišliaužė iki augančių

medžių, stovinčių vidury balto lauko ir griuvo be jutimo. Taip juos rado Anorta, graži mergina iš artimiausio kaimo, kuri išvyko rinkti sausų šakų ant ledo. Mergina buvo labai geros širdies, tad užkūrė laužą, sušildė sušalusius, pagirdė degtine iš savo nešiojamos girdyklės ir prižadėjo, kad sugrįš. Dėl to, kad Prūsai nustojo būti Napoleono sąjungininku, ji darė tai visiškoje paslapyje. Paslapyje, net prieš savo drauges, galvodavo, ar ji myli patrauklų, nors ir dabar varginai atrodantį leitenantą, ar gražuolį adjutantą. Kai ištirpo ledai, vogdavo naktį žvejų valtį, kad nuvežti vyrams truputį maisto ir moteriškos šilumos. Vieną naktį Prancūzų kareiviai persikėlė šia valtimi į vakarinį krantą ir išvyko toliau, savo pasiilgusios, saldžiosios Prancūzijos link. Ši paslaptis niekada neišaiškėjo, nors kai Helmutui iš Grajwo pradėjo sklaidytis apsvaigimas dėl netikėtų ir greitų gražiosios Anortos aistringų meilėkavimų, jis tuomet pradėjo susimąstyti, kaip jis taip greitai tapo tėvu tokių tamsesnės odos spalvos bei juodaakių dvynių. Bet visi tai aiškino labai saulėta vasara... Tikrai mirties patale Anorta prisipažino savo sūnums, kas buvo jų tėvu. Ir tai jie, savo tėvo atminčiai, pavadino salą ežere Prancūziška Sala.

Legenda ta doczekała się materialnego znamienia w 1997 r. Giżycko zaprzyjaźniło się wówczas z francuskim departamentem Loire-et-Cher, a francuscy przyjaciele ufundowali tablicę pamiątkową, którą zainstalowano na wyspie.

W jednej ze szczytowych kondygnacji Wieży Ciśnień mieści się przytulna kawiarenka (**fol. 58**), eksponowane tu są też liczne archiwalia, dotyczące historii miasta i jego mieszkańców. Za wyniosłą wieżę przycupnęła mała cerkiewka prawosławna (**fol. 59**), w której modlą się giżyccy wierni tego wyznania.

Podążamy dalej ul. Warszawską, mijając po lewej stronie dawne żeńskie liceum wybudowane w 1907 r. (obecnie gimnazjum). Następnie docieramy do ceglanego parkanu, który odgradza od ulicy obszerne zabudowania giżyckiego **szpitala powiatowego**. Ten położony w głębi założenia parkowego, stylizowany na neogotyki, **imponujący zespół budynków**, opatrzony strzelistą wieżyczką, został uroczystie otwarty w 1910 r. przez najmłodszego syna cesarza Niemiec – księcia **Joachima von Hohenzollerna**, jako zakonny dom pomocy medycznej „Bethania”.

Za posesją szpitala kończy się ul. Warszawska, rozwidlając się w ul. Suwalską i ul. Białostocką. Przy ul. Białostockiej, stoi zgrabna bryła cerkwi grekokatolickiej (**fol. 60**). W ramach realizowanej w 1947 r. akcji „Wisła” w Giżycku i okolicach osiedlono dużą ilość przymusowych przesiedleńców pochodzenia ukraińskiego z południowo-wschodnich powiatów Polski. Większość z nich była wyznania grekokatolickiego, ale do zmian polityczno-ustrojowych 1989 r. nie miała większych możliwości manifestowania odrębności swojej wiary i tradycji. Dopiero pod koniec lat 90-tych zbudowano w Giżycku **cerkiew grekokatolicką**, w której oprócz nabożeństw odbywają się też **Międzynarodowe Koncerty Muzyki Cerkiewnej**, gromadzące renomowanych artystów polskich i zagranicznych. Misterny ikonostas cerkwi jest dziełem artysty snycerza Jana Płońskiego, zaś umieszczone w nim ikony są pędzla Katarzyny Waraksy. Do cerkwi przylega Skwer Dubieński nazwany na cześć wieloletniej współpracy Giżycka z miastem partnerskim Dubno na Ukrainie.

60

Ši legenda sulaukė materialaus pripažinimo 1997 metais. Giżyckas susibičiuliavo su prancūzų departamentu Loire-et-Cher, o prancūzų draugai sukūrė atmintinę lentą, kuri dabar yra saloje.

Vienoje aukščiausių Slėgių Bokšto dalių yra įsikūrusi jauki kavinukė (**nuotr. 58**), joje yra eksponuojami įvairūs senoviniai daiktai, susiję su šio miesto bei jo gyventojų istorija. Už aukšto Bokšto lyg pritūpusi atrodo maža stačiatikių cerkvė (**nuotr. 59**), kurioje meldžiasi Giżycko miesto šio tikėjimo gyventojai.

Einame toliau Warszawska gatve, kairėje pusėje palikdami seną moterišką licėjų pastatytą 1907 m. (šiuo metu tai yra gimnazija). Vėliau prieiname prie plytų mūro tvoros, kuri ativeria nuo Gates šurmulio erdvas Giżycko **apylinkės ligoninės** patalpas. Šis, įsikūręs parko teritorijos gilumoje, stilizuotas neogotiko architektūra, padabintas lieknu bokšteliu, **įspūdingas pastatų kompleksas** buvo iškilmingai atidarytas 1910 m. jauniausiojo Vokietijos cezario sūnaus – kunigaikščio **Joachim von Hohenzollerno**, kaip vienuolyno medicinos pagalbos namas „Bethania“.

Už ligoninės valdų baigiasi Warszawska gatvė, išsišakojanti į Suwalska ir Białostocka gatves. Prie Białostocka gatvės stovi gražus Graikų apeigų katalikų cerkvės pastatas (**nuotr. 60**). 1947 m. organizuojamos akcijos „Wisła“ metu į Giżycko miestą bei jo apylinkes partremta labai daug priverstinių ukrainietiškos kilmės perkeltinių iš pietrytinių Lenkijos apskričių. Dauguma jų priklausė Graikų apeigų katalikų bažnyčiai, bet iki 1989 metų politinių bei konstitucinių pokyčių jie neturėjo didesnių galimybių savo išskirtinio tikėjimo bei tradicijų palaikymui. Tik tai 90-tų metų pabaigoje Giżycke pastatyta **Graikų apeigų katalikų bažnyčia**, kurioje apart mišių taip pat vyksta **Tarptautiniai Bažnytinės Muzikos Koncertai**, suburiantys daugybę Lenkijos bei užsienio garsių atlikėjų. Kruopštaus atlikimo cerkvės ikonostasas yra skulptoriaus-drožinėtojo Jan Płoński rankų darbas, o patalpintos jame ikonos yra nutapytos dailininkės Katarzynos Waraksa. Prie cerkvės yra prigludęs Dubieński Skveras, pavadintas taip daugiamėčio Giżycko bei miesto-partnerio Dubno Ukrainoje bendradarbiavimo garbei.

Po zwiedzeniu cerkwi kierujemy się w lewo ul. Staszica. Po drodze napotkamy wielkopłytkową sypialnię miasta, pobudowaną w latach 70. ubiegłego stulecia jako Osiedle XXX-lecia PRL. Przemierzając na wprost owe, obecnie pokolorowane trochę i przystrojone zielenią, kubistyczne formy, dotrzemy do nowoczesnych boisk rekreacyjnych i **krytego lodowiska**, które ma m.in. służyć przywróceniu sportowych **tradycji łyżwiarskich miasta**. Nieco dalej, obok kościoła św. Anny, należy skrócić w prawo, aby po kilkudziesięciu metrach wejść w rozpoczynający się po lewej stronie ciąg **zabytkowej Alei Lipowej (fot. 61)**. Ta wysadzana gęsto lipami aleja, wiodąca od szosy węgorzewskiej do Lasu Miejskiego, została w znacznej części zniszczona podczas rozbudo-

wy Osiedla XXX-lecia. Pozostał około 800-metrowy fragment, przecięty giżycką obwodnicą.

Las Miejski to ponad 60-hektarowy obszar leśny, położony u północno-wschodnich granic miasta. Było to tradycyjne miejsce wypoczynku mieszkańców Giżycka, którzy w niedzielę wybierali się całymi rodzinami, aby odpocząć na łonie przyrody. Niedługo w północno-zachodniej części lasu, już za szosą węgorzewską, oczekiwała na gości wspaniała atrakcja – na Wzgórzu Wilhelma stała 20-metrowa wieża widokowa (**fot. 62**), której galeria znajdowała się na wysokości 190 m n.p.m. Odwiedzający Lötzen na początku XX w. polski podróżnik i geograf – Mieczysław Orłowicz, tak pisał o niej w swoim przewodniku:

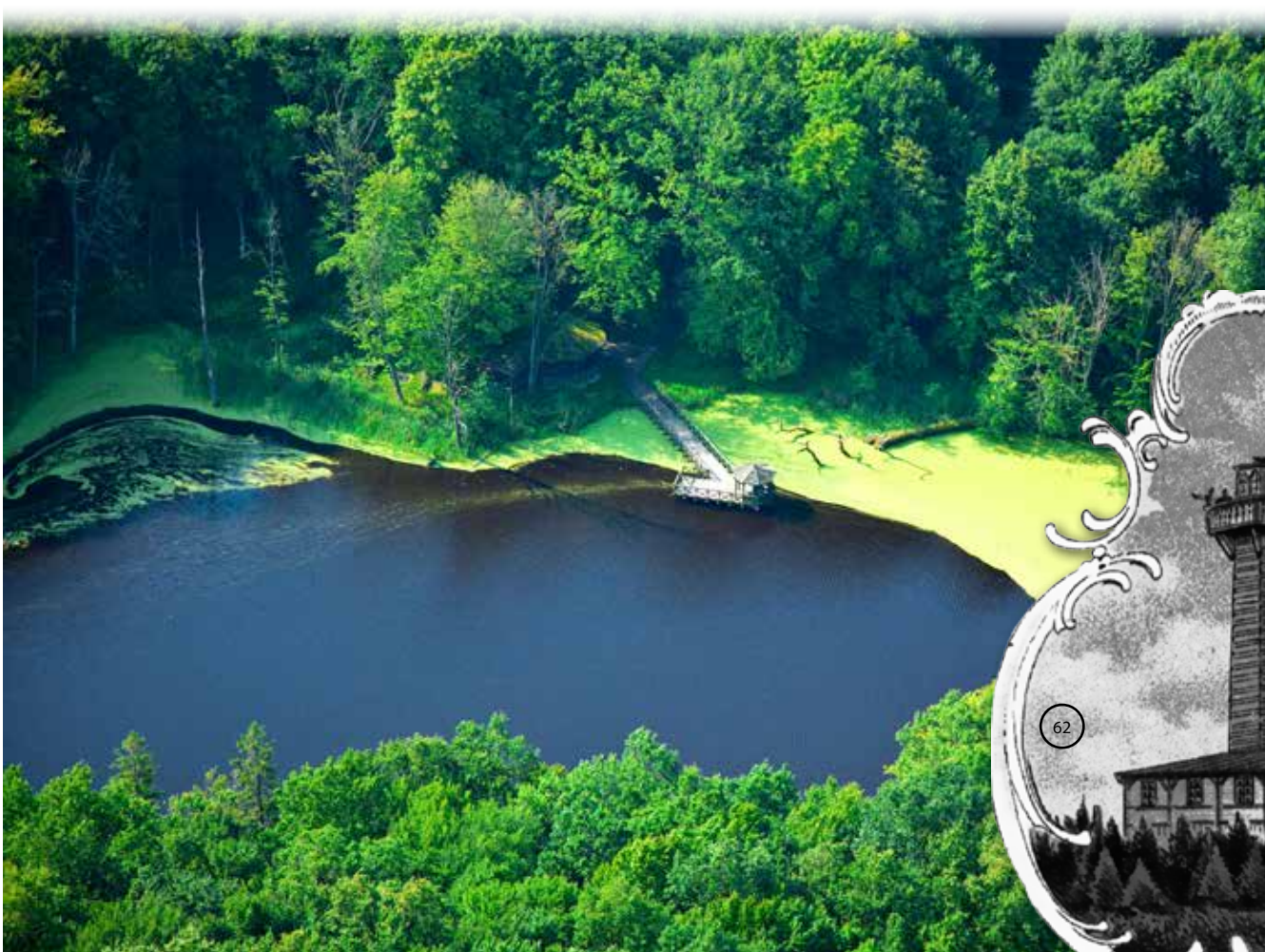

Apsilankę cerkvėje toliau einame kairėn į Staszico gatvę. Pakeliui sutinkame daugiablokinį miesto miegamąjį rajoną, pastatytą 70 metais praėjusio šimtmečio, kaip LLR XXX-metinių Gyvenvietė. Praeinant tiesiogiai pro tas, šiuo metu truputi padažytus bei papuoštus žaluma, kubines formas, priešime prie naujoviškų rekreacijos laukų bei **dengtos čiuožyklos**, kurios paskirtis yra, tarp kitko, plėtoti senąsias **miesto čiuožimo tradicijas**. Kiek toliau, prie šv. Anny (šv. Onos) bažnyčios, reikia pasukti į dešinę, kad po keliasdešimties metrų įeiti į prasidedančią po kairę pusę **senovinę Liepų Alėją (nuotr. 61)**. Ši tankiai apsodinta liepomis alėja, vedanti nuo węgorszewska kelio į Miesto Mišką, buvo daugumoje sunaikinta LLR XXX-metinių Gyvenvietės

statybos metu. Liko iš jos tik tai 800-metrinis fragmentas, kurį kerta Giżycko aplinkkelis.

Miesto Miškas tai virš 60 hektarų miško plotas, esantis prie šiaurės-rytų miesto pakraščio. Tai buvo tradiciška Giżycko gyventojų poilsio vieta, kurie sekmadieniais išsiruošdavo visomis šeimomis, kad galėtų pailsėti gamtoje. Kadaisė šiaurės vakarų miško dalyje, jau už węgorszewska kelio, svečių laukė nuostabi atrakcija – Wilhelmo Kalvoje stovėjo 20-metrinis apžvalgos bokštas (**nuotr. 62**), kurio galerija buvo 190 m. virš jūros lygio aukštyje. XX a. pradžioje besilankantis Lötzen mieste lenkų keliautojas ir geografas – Mieczysław Orłowicz taip ją aprašė savo kelionių vadove:

Z wieży widać dookoła obszar 60 km kw., a widok obejmuje całą wschodnią część Mazur, widoczną stąd jak gdyby na mapie. U stóp leży Lec (Giżycko) i jezioro Niegocin, a dalej na północ jezioro Mamry, za którym z lasu wynurzają się czerwone dachy pałacu w Steinort (Sztynorcie), na południe widok sięga po Wydminy, na wschód poprzez ogromne lasy aż do Wzgórz Gołdapskich i Szeskich.

W pobliżu wieży widokowej znajdowała się stylowa gospoda „Waldschlösschen” (Leśny Zameczek). Obecnie tych atrakcji Lasu Miejskiego już nie ma, ale staraniem Nadleśnictwa Giżycko odtworzono **wypoczynkowo-rekreacyjną** rolę tego miejsca, poszerzając ją również o walor edukacyjny. Nad istniejącymi nadal stawami (fot. 63) zbudowano **pomost z zadaszoną galerią wypoczynkową**, a na brzegu powstało miejsce do urządzania **ognisk i grillowania**.

Wiosną odbywają się tutaj sławetne giżyckie majówki, latem – Biesiada Wileńska, gromadząca giżycczan kresowego pochodzenia i ich potomków, a zimą las stanowi idealną scenę dla **kuligów** (fot. 64). W głąb lasu prowadzi **ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza**, ukazująca ciekawe aspekty leśnego życia. Nad największym **leśnym stawem** znajdują się też pozostałości pomnika żołnierzy 82. Pułku Artylerii Polowej, poległych podczas I wojny światowej. Do połowy XIX w. Las Miejski nazywany był Dębowym Lasem z powodu rosnących tutaj wiekowych dębów. W północno-zachodniej części lasu zachowało się kilka z nich w tym najstarszy, liczący ponad 640 lat dąb „Wojciech” (fot. 65). Opodal tego pomnikowego drzewa znajduje się **Izba Przyrodniczo-Edukacyjna „Quercus”** z licznymi, ciekawymi ekspozycjami.

Iš bokšto matoma apylinkė net iki 60 km², o vaizdas apima visą Rytų Mozūrijos dalį, matomą iš čia lyg žemėlapyje. Po mano kojomis guli Lec (Gižycko miestas) ir Negotino ežeras, o toliau į šiaurę – Mamrų ežeras, už kurio iš miško žalumos tarsi išneria raudonieji pilies stogai Steinort (Sztynort). Pietų pusėje žvilgsnis siekia net iki Wydminy vietovės, o rytų pusėn, pro didžiulius miškus, iki Goldapskich bei Szeskich Kalvų.

Netoliese apžvalgos bokšto kadaise buvo stilinga „Waldschlösschen“ (Miško Pilaitė) užeiga. Dabartiniu metu šių Miesto Miško atrakcijų jau nebeliko, bet Gižycko Girininkijos pastangomis atkurta **poilsinė-rekreacinė** šios vietos rolė, praplečiant ją iki švietimo paskirties. Virš toliau esančių prūdų (**nuotr. 63**) pastatytas **tiltas su padengta stogu poilsio galerija**, o pakrantėje atsirado vieta **laužų kūrimui bei griliams**.

Pavasarij čia vyksta įžymios Gegužinės šventės, vasaros metu – Vilniečių suvažiavimas, suburiantis Gižycko gyventojus Rytinių regionų kilmės bei jų palikuonius, o žiemą miškas puikiai tinka pasivažinėjimui kinkytomis **arkliais rogėmis (nuotr. 64)**. Gylyn į mišką veda **mokymo-gamtos takas (nuotr. 64)**. Gylyn į mišką veda **mokymo-gamtos takas**, supažindindamas mus su įdomiais miško gyvenimo aspektais. Prie didžiausio prūdo miške **randasi** 82 Lauko Artilerijos Pulko paminklo liekanos, pastatytas žuvusiųjų I pasaulinio karo metu garbei. Iki XIX a. pusės Miesto Miškas buvo va-

dinamas Ažuolų Mišku dėl čia augančių šimtamečių ažuolų. Šiaurės-vakarų miško dalyje išliko keletas jų, tame tarpe seniausias, turintis virš 640 metų ažuolas „Wojciech“ (**nuotr. 65**). Netoli šio paminklinio ažuolo yra įsikūrę **Gamtos ir Švietimo Rūmai „Quercus“**, su daugybe įdmiųjų eksponatų.

63

65

59

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAFIJA

Białuński Grzegorz – „**Osadnictwo regionu wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie**”, Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn 1996

Biskup Marian, Labuda Gerard – „**Dzieje Zakonu Krzyżackiego w Prusach**”, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1988

„Feste Boyen. Pismo Towarzystwa Miłośników Twierdzy Boyen” – pod redakcją Grzegorza Białuńskiego, zeszyt nr 8/2005 wydany przez Towarzystwo Miłośników Twierdzy Boyen w Giżycku

Jackiewicz-Garniec Małgorzata, Garniec Mirosław – „**Zamki państwa krzyżackiego w dawnych Prusach**”, Studio Wydawnicze ARTA, Olsztyn 2006

Kossert Andreas – „**Mazury – zapomniane południe Prus Wschodnich**”, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2004

Kruk Erwin – „**Warmia i Mazury**”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2003

Kuczkowski Wojciech – „**Szlak Wielkich Jezior Mazurskich**”, Wydawnictwo „Fenix editions”, Warszawa 1993

“Lötzen. Stadt und Kreis” – praca zbiorowa pod redakcją Erwina Horna, Rautenberg Verlag, Leer 1989

„Masovia. Pismo poświęcone dziejom Mazur” – pod redakcją Grzegorza Białuńskiego, tomy 1/1997 i 2/1999 wydane

przez Archiwum Mazurskie przy Stowarzyszeniu „Wspólnota Mazurska” w Giżycku oraz tom 9/2006 wydany przez archiwum Mazurskie i Towarzystwo Miłośników Twierdzy Boyen w Giżycku

„Mazury. Słownik stroniczy, ilustrowany” – praca zbiorowa pod redakcją Waldemara Mierzwy, Baobab – Warszawa, Retman – Dąbrówno 2008

„Mazury. Tradycja i codzienność” – praca zbiorowa pod redakcją Andreea Kosserta, WK „Borussia”, Olsztyn 2002

Okulicz-Kozaryn Łucja – „**Dzieje Prusów**”, Wydawnictwo „Leopoldinum”, Wrocław 1997

Orłowicz Mieczysław – „**Ilustrowany przewodnik po Mazurach Pruskich i Warmii**”, Agencja Wydawnicza „Remix”, Olsztyn 1991

Polański Roman – „**Roman**”, Wydawnictwo Polonia, Warszawa 1989

Sakson Andrzej – „**Mazury – społeczność pogranicza**”, Instytut Zachodni, Poznań 1990

Toeppen Max – „**Historia Mazur**”, Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Olsztyn 1995

Trincker Ernst – „**Kronika gminy leckiej (giżyckiej)**”, Wydawnictwo Mazurskie, Giżycko 1997

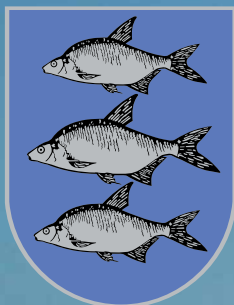
Wakar Andrzej, Willan Tadeusz – „**Giżycko – z dziejów miasta i powiatu**”, Wydawnictwo „Pojezierze”, Olsztyn 1966

ZDJĘCIA / NUOTRAUKOS

Archiwum UM Giżycko, www.wieza-gizycko.pl, Krzysztof Butkiewicz,
Łukasz Oganowski, Wojciech Marek Darski, Bohdan Makowski,
Marcin Harasymenko, Małgorzata Kulas – Szyrmer, Ewelina Chmielewska,
Wojciech Stawicki, Filip Stawicki, Kamil Domysławski, CPiIT w Giżycku,
Adrian Mielnik, Patryk Boguszewicz, Krzysztof Nowosielski, Janusz Pilecki,
Jolanta Piotrowicz, MCŻITW, Marcin Olszewski, Włodzimierz Marciniak,
Leszek Klimaszyk, Jarosław Krajewski, PZŻN

Urząd Miejski w Giżycku, Wydział Promocji
Giżycko Miasto Savivaldybės Administracija
al. 1 Maja 14, 11-500 Giżycko
tel. +48 87 7324 137

fax +48 87 429 30 71
e-mail: promocja@gizycko.pl
www.gizycko.pl

Publikacja wydana na zlecenie Urzędu Miejskiego w Giżycku

Autor / Teksto autorius: Wojciech Marek Darski
Opracowanie: Wydział Promocji Urzędu Miejskiego w Giżycku
Redagavimas: Giżycko Miasto Savivaldybės Administracija

Wydawca / Leidykla: Garski Multimedia

Projekt i DTP / Grafinis dizainas: Marcin Pokoński

LEGENDA LEGENDA

- Informacja turystyczna
Turizmo informacija
- Hotel, pensjonat
Viešbutis, svečių namai
- Plaža, kapieliskio
Paplūdimys
- Restauracija
Restoranai
- Most obrotowy
Sukamasis tiltas
- Parking
Automobilių statymas
- Wieża widokowa
Stebėjimo bokštas
- Ulica jednokierunkowa
Vienos krypties eismas

- Szpital, przychodnia lekarska
Ligoninės
- Apteka
Vaistinė
- Poczta
Paštas
- Stacja benzynowa
Degalinė
- Supermarket
Prekybos centras
- Cmentarz
Kapinės
- Kościół, Cerkiew
Bažnyčia, staciatikybė
- Sala sportowa
Sporto salė

- Kemping
Stovyklavietė
- Wypożyczalnia rowerów
Dviraičių nuoma
- Wypożyczalnia kajaków
Baidarių nuoma
- Plac zabaw
Žaidimų aikštelė
- Historyczne Giżycko
Istorinis Giżycko miestas
- Między giżyckimi jeziorami
Tarp Giżycko ežerų
- Giżycko z góry
Giżycko miestas iš viršaus

Warmia i Mazury regionem zjednoczonej Europy
Varmija ir Mozūrija kaip suvienitos Europos regionas

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Publikacja dofinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013
Egzemplarz bezpłatny

Leidiny finansuojamas Europos Regioninės Plėtros Fondo
pagal regioninės veiklos programą Varmija ir Mozūrija 2007-2013 m.
Nemokama kopija

ISBN: 978-83-934870-5-9